

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

**dr Michał Jankowski
prok. Stanisław Momot**

***Egzekwowanie grzywien i niektórych należności sądowych
zasądzonych w postępowaniu karnym***

Warszawa 2015

Spis treści

I.	INFORMACJE WSTĘPNE	1
II.	OPIS BADANIA	13
1.	Dobór próby.....	13
2.	Kwalifikacja prawna czynów oraz inne informacje o badanych	13
	Kwalifikacja prawna czynu.....	13
	Płeć badanych	16
	Wiek badanych.....	16
	Status społeczno-zawodowy badanych.....	17
	Dochód badanych	18
	Majątek badanych	19
3.	Wysokość zasądzonych kwot.....	20
	Wysokość zasądzonych opłat i kosztów.....	20
	Wysokość grzywny	21
	Wysokość nawiazki	22
	Wysokość świadczenia pieniężnego	22
	Wysokość kwot należnych ogółem.....	22
4.	Uiszczenia i pobrania	23
	Kwoty pobrane z zabezpieczeń.....	23
	Kwoty zapłacone na wezwanie.....	24
	Kwoty uzyskane podczas egzekucji komorniczej	25
	Kwoty uzyskane w drodze egzekucji komorniczej	26
	Kwoty uzyskane zarówno podczas, jak i w drodze egzekucji komorniczej	26
	Kwoty wpłacone później, bez sytuacji zagrożenia	27
	Kwoty wpłacone później, w sytuacji zagrożenia	27
	Kwoty uzyskane ogółem.....	28
5.	Egzekucja komornicza.....	29

Przyczyny nieskuteczności egzekucji.....	29
6. Raty, niewykonanie, odwieszenie, zamiany	29
Raty.....	29
Grzywna nie podlega wykonaniu z uwagi na zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności (art. 71§2 k.k.).....	30
Zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności	30
Zamiana na pracę społecznie użyteczną.....	30
Zamiana na zastępczą karę pozbawienia wolności.....	30
7. Czas postępowania	31
Czas od wydania zarządzenia o wykonaniu wyroku do dokonania ostatniej wpłaty (lub pobrania)	31
Czas od wydania zarządzenia o wykonaniu wyroku do wykonania tego zarządzenia.....	32
8. Struktura przyczyn uiszczenia lub wyegzekwowania należnych kwot.....	32
Podział na zapłacenie, uiszczenie częściowe i niezapłacenie.....	32
Struktury płacenia/ściągnięcia.....	33
9. Struktura uiszczania lub ściągania należności a status zawodowo-społeczny, majątek i dochód.....	38
III. WNIOSKI	45
ZAŁĄCZNIK 1 - PRZYKŁADY SPRAW	48
Odwlekanie spłacania należności.....	48
Omyłki i nieprawidłowości w wykonywaniu wyroków.....	50
Wysokość stawek dziennych.....	52
Sprawa o najwyższym poziomie kwot należności	53
ZAŁĄCZNIK 2 - Sprawozdanie z losowania próby	54

I. INFORMACJE WSTĘPNE

Przedmiotem niniejszego opracowania, i tym samym stanowiącego jego podstawę badania, jest ścigalność grzywien, nawiązek, kosztów sądowych, w tym opłat i wydatków (obciążających w razie ich niezasądzenia bądź nieuiszczenia Skarb Państwa) oraz świadczeń pieniężnych - wymierzanych w postępowaniu karnym przez sądy. (Nawiązka na rzecz Skarbu Państwa i przepadek wyrażony w kwocie pieniężnej zostały wymienione w art. 206 Kodeksu karnego wykonawczego jako należności sądowe).

Badanie obejmowało przede wszystkim grzywnę¹, lecz ponadto koszty postępowania i opłaty zasądzone od skazanych oraz nawiązki i świadczenia pieniężne na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. W założeniu objęto jego zakresem także nawiązki na rzecz Skarbu Państwa, jednakże wśród akt spraw nadesłanych do badania² nie było takich, w których orzeczono by tego rodzaju nawiązki lub przepadki.

Grzywna jest jedną z pięciu kar wymienionych w art. 32 (w pkt 1) Kodeksu karnego.

Na tle szerszych rozważań związanych ze zmianami w systemach sankcji w kodeksach karnych, W. Cieślak³ stwierdza, że „grzywna jest jedyną, przewidzianą w Kodeksie karnym oraz w ustawach szczególnych, karą majątkową. Polega ona na nałożeniu obowiązku uiszczenia kwoty pieniężnej ustalonej w formie tzw. stawek dziennych (w k.k.) (...). W określonym w przepisie art. 32 k.k. katalogu kar, grzywna została wymieniona na miejscu pierwszym. Jeżeli zatem przyjąć [przedstawioną powyżej] tezę, dotyczącą ustawowych priorytetów w wyborze rodzaju kary, to właśnie grzywna powinna stanowić podstawowy środek reakcji karnej na przestępstwo, ustępując miejsca innym karom w tych tylko wypadkach, w których jej orzeczenie nie doprowadzi do realizacji celów kary.” Przez M. Budyn-Kulik⁴ grzywna jest

¹ Por. informację o doborze próby.

² J.w.

³ W. Cieślak, *Ewolucja systemu sankcji w polskich kodeksach karnych*, Gdańskie Studia Prawnicze, Tom XXV, 2011, s. 522-523.

⁴ M. Budyn-Kulik, *Kary i środki karne alternatywne wobec kary pozbawienia wolności*, Studia Iuridica Lublinensia Tom 16, 2011, s. 138.

wymieniana jako jedna z dwóch (obok ograniczenia wolności) tradycyjnie w polskim prawie karnym znanych kar alternatywnych wobec kary pozbawienia wolności.

Niniejsze opracowanie nie zawiera rozważań na temat istoty i roli kary grzywny, ani takich, które dotyczyłyby szczegółowych kwestii związanych z jej wymiarem - nie jest to bowiem związane z celem badania.

Należy jednak odnotować, że część komentatorów dostrzega, że przyjęty w kodeksie karnym stawkowy system wymiaru grzywny jest bardziej nowoczesny i może być, przy prawidłowym stosowaniu, sprawiedliwszy od poprzednio stosowanego w Polsce systemu kwotowego. Wyraźnie w ten sposób wypowiada się Jarosław Majewski w komentarzu do art. 33 k.k.⁵. Andrzej Marek wskazuje, że system ten jest uważany za lepszy i sprawiedliwszy od kwotowego, choć niewątpliwie jest trudniejszy w stosowaniu niż tradycyjna grzywna wymierzana w tamtym systemie⁶.

Zgodnie z treścią art. 33 § 1 k.k. grzywnę wymierza się w stawkach dziennych, których liczba nie może być niższa niż 10, ani wyższa niż 540. Grzywna może być orzekana jako kara samoistna. Można ją także wymierzyć obok kary pozbawienia wolności, jeżeli sprawca dopuścił się czynu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub gdy korzyść taką osiągnął (art.33 § 2k.k.). Przy ustalaniu wysokości stawki dziennej – która może być określona na kwoty od 10 do 2 000 zł. – sąd bierze, zgodnie z treścią art. 33 § 3 k.k., pod uwagę dochody sprawcy, jego warunki osobiste, rodzinne, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe.

Z dniem 1 lipca 2015 r. przestał obowiązywać art. 58 § 2 k.k., który stanowił, że: „grzywny nie orzeka się, jeżeli dochody sprawcy, jego stosunki majątkowe lub możliwości zarobkowe uzasadniają przekonanie, że nie uiszczy on grzywny i nie będzie możliwe ściągnięcie jej w drodze egzekucji.”⁷ Przepis ten obowiązywał w czasie orzekania w badanych sprawach, lecz podczas badania jego zastosowanie dostrzeżono jedynie w 5 wypadkach. Podobnych zmian dotyczących grzywny, wynikających z wymienionej ustawy, było więcej. Dotyczyły one jednak zagadnień,

⁵ J. Majewski [w:] A. Zoll (red.), G. Bogdan, Z. Cwiakalski, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, *Kodeks karny Część Ogólna, Komentarz, Tom I, tezy 2-5 do art. 33*, Lex Wyd. IV, W-wa 2012.

⁶ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz, teza 3 do art. 33 k.k.* Lex 2010, Wydanie V.

⁷ Art.1 pkt 25 lit.b ustawy z dnia 20.02.2015.(Dz. U. 2015.396).

które nie znalazły zastosowania w badanych sprawach, jak np. warunkowe zawieszenie wykonania kary grzywny samoistnej (art. 69 § 1 k.k. sprzed opisanej zmiany).

Ponieważ zgodnie z treścią art. 33 § 2 k.k. grzywna może być orzekana „obok kary pozbawienia wolności”, nie można jej orzec ani obok kary 25 lat pozbawienia wolności, ani kary dożywotniego pozbawienia wolności, jako kar odrębnie wymienionych w art. 32 k.k. W kodeksie karnym przewidziano szczególne podstawy wymierzenia fakultatywnej kary grzywny w art. 289 i w art. 309, przy czym w tym ostatnim wypadku liczba stawek dziennych może być podwyższona do 3 000⁸.

Podwyższenie liczby stawek dziennych w stosunku do przewidzianej w art. 33 § 1 k.k. do 810 jest możliwe na podstawie art. 86 § 1 k.k. przy określaniu kary łącznej grzywny oraz na podstawie przepisu art. 38 § 2 k.k. przy nadzwyczajnym obostrzeniu kary. Do 450 stawek dziennych może natomiast zostać podniesiona ich liczba przy wymiarze kary łącznej grzywny, jeżeli choćby jedna z kar podlegających połączeniu została wydana z zastosowaniem przepisu art. 309 k.k. Inaczej niż w kodeksie karnym, wymiar i stawkiienne grzywny zostały określone w kodeksie karnym skarbowym. Zgodnie z treścią art. 23 § 1 k.k.s., najniższa liczba stawek wynosi 10, najwyższa zaś 720. Stawka dzienna nie może być natomiast niższa od jednej trzydziestej części minimalnego wynagrodzenia ani wyższa niż jej czterystukrotność (art. 23 § 3 k.k.s.).⁹

W art. 33 § 1 k.k. przewidziano możliwość innego niż w stawkach dziennych ustalania grzywny jeżeli ustawa tak stanowi. Na przykład, kwotowo określone są grzywny, jakie można wymierzyć za wykroczenia. Stawki kwotowe przewiduje też ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi¹⁰ w przepisach artykułów 178 - 184. Także w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. 2015.1286 j.t., z późn. zm.) przewidziano grzywnę od 10 000 do 500 000 zł, za dwa czyny, zaś w ustawie z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu

⁸ M. Mozgawa [w:] M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, *Kodeks karny. Komentarz, tezy 4,5 do art.33*, LEX 2014 Wydanie VI, stan prawny na 1.09.2014.

⁹ Jw. tezy 5-8 do art. 33.

¹⁰ Tekst jednolity Dz.U.2014.94, z późn. zm.

i wyrobów tytoniowych (Dz. U. z 1996 r. Nr 10, poz. 55 z późn. zm.) za jeden z czynów przewidziana jest grzywna do 200 000 zł¹¹.

Drugą grupę należności objętych badaniem stanowią koszty sądowe, w tym opłaty i wydatki poniesione przez Skarb Państwa od chwili wszczęcia postępowania. Zgodnie z treścią art. 616 § 1 Kodeksu postępowania karnego „do kosztów procesu należą 1) koszty sądowe i 2) uzasadnione wydatki stron, w tym z tytułu jednego obrońcy lub pełnomocnika”. Z treści § 2 tego artykułu wynika, co należy do kosztów sądowych. Przepis ów określa, że „koszty te obejmują: 1) opłaty, 2) wydatki poniesione przez Skarb Państwa od chwili wszczęcia postępowania”. Rodzaje i wysokość opłat określa ustawa z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych¹². Zakres wydatków Skarbu Państwa został natomiast wskazany w art. 618 i nast. k.p.k.

Z treści art. 616 k.p.k. wynika jednoznacznie, że pojęcie „koszty procesu” jest szersze niż określenie „koszty sądowe” (które jest w nim zawarte). Koszty procesu są tożsame z kosztami postępowania i pojęcia te mogą być używane zamiennie, jak np. czyni to T.H. Grzegorzczak w komentarzu do art. 616 kk¹³. Tego ostatniego pojęcia użyto w kodeksie postępowania karnego z 1969 r. W wymienionym komentarzu do art. 616 Kodeksu postępowania karnego T.H. Grzegorzczak przedstawia - zgodną z tym i następnymi przepisami k.p.k. - systematykę kosztów procesu i ich składników. Tak więc koszty procesu obejmują: 1) koszty sądowe oraz 2) uzasadnione wydatki stron (art. 616 § 1 k.p.k.). Do kosztów sądowych należą zaś: a) opłaty, których rodzaj i wysokość oraz zasady i tryb wymierzania określa odrębna ustawa (art. 617 k.p.k.), którą jest ustawa z 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych¹⁴ oraz b) wydatki poniesione przez Skarb Państwa (art. 616 § 2 pkt 2 k.p.k.), które szczegółowo określa art. 618 k.p.k.

Zatem opłaty, mimo że określone w odrębnym akcie prawnym, są składnikiem kosztów sądowych i jako takie należą do kosztów procesu.

¹¹ M. Mozgawa {w:] ...teza 11 do art. 33.

¹² Tekst jednolity Dz.U.1983.49.223 z późn. zm.- dalej jako „uosk.”

¹³ T.H. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, teza 2 do art. 616*, Zakamycze 2003 wyd. III.

¹⁴ Tekst jednolity Dz.U.1983.49.223, z późn. zm.

Przepis art. 618 k.p.k. zawiera znacznie szerszy katalog wydatków ponoszonych w postępowaniach niż przewidywał to Kodeks postępowania karnego z 1969 r. Ulegał on bowiem stałemu poszerzaniu w kolejnych nowelizacjach. Dotyczyły one ryczałtu kuratora sądowego za przeprowadzenie wywiadu środowiskowego, dodania wydatków poniesionych z tytułu realizacji umów międzynarodowych, rozszerzającej modyfikacji należności biegłych lub instytucji wyznaczonych do wydania opinii, w tym lekarza sądowego oraz kosztów opinii psychiatrycznych¹⁵.

Świadczenie pieniężne zostało wprowadzone do katalogu zawartego w art. 39 k.k. jako nowy środek karny, nieznanym poprzednio w naszym ustawodawstwie. Przez Kodeks karny wykonawczy jest – z uwagi na treść art. 206 § 2 i 3 k.k.w. – zaliczone, wraz z kosztami sądowymi i grzywną, do należności sądowych. Przepisy te zaliczają do nich ponadto pieniężną karę porządkową, nawiązkę na rzecz Skarbu Państwa oraz przepadek, jeżeli jego przedmiotem jest kwota pieniężna.

Orzekanie środka karnego, jakim jest świadczenie pieniężne, nie jest dopuszczalne w każdej sprawie. Sąd może stosować ten środek tylko w ściśle określonych sytuacjach. W art. 43a § 1 k.k. dopuszcza się możliwość orzeczenia świadczenia pieniężnego gdy sąd odstępuje od wymierzenia kary, a także w innych wypadkach przewidzianych w ustawie. Zgodnie z tym przepisem świadczenie pieniężne orzeka się na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej; jego wysokość nie może przekroczyć 60 000 złotych. W art. 43a § 2 k.k. przewidziano natomiast obligatoryjne orzeczenie świadczenia pieniężnego na ten sam cel w kwocie nie niższej niż 5 000 zł. w razie skazania sprawcy za przestępstwo określone w art. 178a § 1, art. 179 lub art. 180 Kodeksu karnego, a w razie skazania sprawcy za przestępstwo określone w art. 178a § 4 k.k. wynosi ono co najmniej 10 000 złotych. Górną granicą omawianego środka pozostaje kwota 60 000 zł. Umarzając warunkowo postępowanie karne sąd, zgodnie z treścią art. 67 § 3 k.k., może orzec świadczenie pieniężne wymienione w art. 39 pkt 7 k.k. Ani dolna, ani górna granica wysokości środka nie zostały w tym wypadku określone. Nie zostały określone także w razie zastosowania przewidzianej w art. 34 § 3 k.k. (fakultatywnej) możliwości stosowanie świadczenia pieniężnego w każdym wypadku wymierzenia

¹⁵ Por. m.in. T.H. Grzegorzcyk, *op. cit.* oraz S. Steinborn, [w:] L.K. Paprzycki (red.), J. Grajewski, S. Steinborn, *Komentarz aktualizowany do art. 425-673 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U.97.89.555), teza 1 do art. 618.* LEX/el., 2015. st. prawny na 2015-05-07.

kary ograniczenia wolności. Podobnie, możliwość stosowania świadczenia pieniężnego przewidziano w art. 72 § 2 k.k. w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary. Należy zwrócić uwagę, że w art. 39 pkt 7 k.k. nie wskazano beneficjenta świadczenia pieniężnego. Został on określony w art. 43a § 1 i 2 k.k. i jest nim, w wypadku orzeczeń za przestępstwa tam wymienione, Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Beneficjenta świadczenia pieniężnego nie wskazano także w art. 34 § 3 k.k., 67 § 3 k.k. i 72 § 2 k.k. Czy zatem musi być przy innych podstawach orzekania zawsze taki sam? Nie wydaje się, aby w wypadku orzeczenia wydanego na podstawie tych przepisów, mogło być zakwestionowane wskazanie przez sąd innego, choć nie jest to do końca jasne. Podobnie zresztą, jak nie jest do końca jasne, czy określenie dolnych i górnej granic świadczenia w art. 43a k.k. odnosi się także do orzekania tego środka karnego na podstawie innych przepisów. Wydaje się, że tak, choć nie wyjaśniono tego w doktrynie.

Należy nadmienić, że w okresie, w którym zapadały orzeczenia w sprawach objętych badaniem, nie było możliwości orzekania świadczenia pieniężnego przy karze ograniczenia wolności. Taka możliwość istniała natomiast, tak jak obecnie, w wypadku warunkowego umorzenia postępowania karnego oraz warunkowego zawieszenia wykonania kary. Nie było wówczas przepisu art. 43a k.k., który został dodany nowelą z dnia 20 lutego 2015 r.¹⁶ zmieniającą Kodeks karny z dniem 1 lipca 2015 r. Obowiązywał natomiast obecnie uchylony art. 49 k.k., który zawierał rozstrzygnięcia podobne do obecnych z art. 43a k.k., jednak bez określenia dolnych granic wysokości świadczenia pieniężnego i bez uwzględnienia odrębnej możliwości orzekania tego środka za przestępstwo z art. 178a § 4 k.k.

Beneficjentem orzeczeń o świadczeniu pieniężnym wydanych na podstawie art. 43a k.k., a przed jego wejściem w życie ówczesnego art. 49 k.k., jest od 1 stycznia 2012 r. Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, będący państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości¹⁷. Przedtem był to Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym, którego dysponentem był także Minister Sprawiedliwości.

¹⁶ Dz.U.2015.396.

¹⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U.1997.90.557).

Z przepisu art. 43 § 3 k.k.w. wynika obowiązek sądu orzekającego prowadzenia odrębnej dokumentacji dla orzeczonych świadczeń pieniężnych i nawiązek zasądzonych na rzecz Funduszu. Z treści § 4 tego przepisu płynie natomiast obowiązek wezwania osoby zobowiązanej do uiszczenia świadczenia w ciągu 30 dni, zaś z § 5 - możliwość prowadzenia w związku ze świadczeniem egzekucji przez komornika na wniosek sądu.

Przechodząc do dalszych kwestii związanych z czynnościami w postępowaniu wykonawczym, związanych ze ściąganiem należności sądowych wymienionych w art. 206 Kodeksu karnego wykonawczego, należy wskazać, że w ciągu 14 dni po uprawomocnieniu się orzeczenia niezaskarżonego lub po zwrocie akt do sądu pierwszej instancji, prezes sądu lub upoważniony sędzia powinien podpisać zarządzenie o jego wykonaniu. Wynika to z treści § 357 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych (w brzmieniu obowiązującym w czasie wydawania badanych orzeczeń - obecnie jest to § 348)¹⁸. Z tą chwilą następuje zarządzenie wpisania grzywny do dziennika należności i wezwanie skazanego do dobrowolnego jej uiszczenia w terminie 30 dni (art.44 § 1 k.k.w. i § 366 popr. Regulaminu (obecnie § 364).

Jeśli w tym terminie skazany nie wpłaci grzywny, obligatoryjne jest ściągnięcie jej w drodze egzekucji. Tak jednoznacznie stanowi się w art. 44 § 2 k.k.w. Nie oznacza to jednak bezwzględnego obowiązku zarządzenia egzekucji. K. Postulski uważa użyte w art. 44 § 2 k.k.w. sformułowanie o obligatoryjnym charakterze grzywny za wręcz niefortunne¹⁹. Z treści dalszych przepisów, a konkretnie art. 45 § 1 k.k.w. wynika bowiem, że sąd powinien rozważyć, czy z okoliczności sprawy nie wynika, że egzekucja byłaby bezskuteczna. Zarówno w razie bezskuteczności egzekucji, jak i uznania, że byłaby ona bezskuteczna, sąd może zamienić grzywnę na pracę

¹⁸ W czasie wydawania objętych badaniem orzeczeń obowiązywało rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych (tekst jednolity Dz.U.2014.259). Od 8.07.2015 obowiązuje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 czerwca 2015 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U.2015.925). W omawianym zakresie przepisy tych rozporządzeń są jednakowe. W dalszej części, powoływanie jednostek redakcyjnych ówczesnego regulaminu będzie poprzedzane skrótem „poprz”. Dodać należy, że z dniem 1 stycznia 2016 r. wejdzie w życie kolejna nowela Regulaminu urzędowania sądów powszechnych, uchwalona rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 r., w której przepis ten znajdzie się w art. 385. - Dz. U. 2015.2316.

¹⁹ K. Postulski, *Umorzenie grzywny oraz innych „należności sądowych”*. Prokuratura i Prawo 5/2014 s. 62 i 63.

społecznie użyteczną. Dziesięć stawek dziennych jest równoważnych miesięcowi takiej pracy. Pracę społecznie użyteczną określa się w miesiącach oraz ustala wymiar godzin pracy od 20 do 40 w stosunku miesięcznym, kierując się zasadami wymiaru kary wynikającymi z art. 53 Kodeksu karnego.

Nie można pominąć bardzo istotnej dla skazanego możliwości, określonej w art. 49 § 1 k.k.w., ubiegania się o rozłożenie grzywny na raty. Takie postanowienie sądu pozwala w wielu wypadkach na uniknięcie żmudnych procedur egzekucji lub zamian na pracę społecznie użyteczną czy na karę zastępczą. Ma przy tym bardzo istotny walor zachowania dobrowolności skazanego w wykonaniu kary. Postanowienie w przedmiocie rozłożenia na raty może być wydane zarówno w czasie 30 dni pozostawionych na dobrowolne zapłacenie grzywny, jak i w późniejszym terminie, nawet podczas egzekucji, a także podczas wykonywania pracy społecznie użytecznej lub odbywania przez skazanego zastępczej kary pozbawienia wolności²⁰.

Rozłożenie na raty, zgodnie z treścią art. 49 § 1 k.k.w. nie powinno przekraczać roku od dnia wydania pierwszego postanowienia w tym zakresie, jednak w wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie, a zwłaszcza gdy wysokość grzywny jest znaczna, zgodnie z treścią § 2 omawianego artykułu, możliwe jest jej rozłożenie na okres do lat 3. Przepisy nie dają wskazówki co do znaczenia terminu znaczna wysokość grzywny.

W obecnie obowiązujących przepisach o wykonywaniu kary grzywny nie ma już możliwości odroczenia jej uiszczenia. Ustawodawca zrezygnował z niej w nowelizacji Kodeksu karnego wykonawczego przeprowadzonej ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2012 r.²¹.

W razie bezskuteczności egzekucji, jak i uznania, że byłaby ona bezskuteczna, gdy skazany nie wyraża zgody na podjęcie pracy społecznie użytecznej albo uchyla się od jej wykonania, bądź gdy zamiana grzywny na pracę społecznie użyteczną jest niemożliwa lub niecelowa, sąd – zgodnie z treścią art. 46 § 1 k.k.w. – zarządza

²⁰ Podobnie K. Postulski w komentarzu do art. 49 k.k.w. [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*. Opublikowano LEX 2014 wg stanu prawnego na 21.07.2014.

²¹ Dz.U. 2011.240.1431.

wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności. Nie wydaje się przy tym, aby wystarczające do uznania, że egzekucja będzie bezskuteczna, było stwierdzenie, że okazała się ona już bezskuteczna, co wynika z postanowienia komornika o umorzeniu postępowania egzekucyjnego. Niezbędne jest do tego dokonanie przez sąd stosownej oceny okoliczności określających możliwości egzekucji w przyszłości²².

Za jedną z zastępczych form wykonania kary grzywny uważane jest jej umorzenie, przewidziane w art. 51 k.k.w.²³. Sąd Najwyższy kilkakrotnie zajmował stanowisko, że „przesłanką stwierdzenia niemożliwości i nierealności uiszczenia kosztów i grzywny jest bezskuteczność egzekucji” i bez stwierdzenia tej bezskuteczności umorzenie takie nie jest możliwe²⁴. Spotkało się ono z krytyczną glosą Marka Siwka²⁵. Pogląd krytyczny wyraził również Kazimierz Postulski²⁶. Krytyka zmierzała w kierunku wykazania, że interpretacja SN jest przeciwna treści art. 51 k.k.w., w którym użyto sformułowania „...a wykonanie tej kary w innej drodze okazało się niemożliwe lub niecelowe”. Słowo „niecelowe” powoduje, że z krytykami należy się zgodzić, niezależnie od stwierdzenia, że niekoniecznie należy uznać za trafne sformułowanie przepisu. Zgodzić też należy się z autorami *Komentarza do Kodeksu karnego wykonawczego*, stwierdzającymi że: „Niemożność uiszczenia grzywny, jako jedna z przesłanek jej umorzenia, musi być oceniana przy rozważeniu, czy po wydaniu wyroku nastąpiła istotna zmiana sytuacji majątkowej, osobistej lub rodzinnej skazanego. Nie można natomiast ponownie oceniać, czy możliwość uiszczenia grzywny istniała już w chwili jej orzekania”²⁷.

Zgodnie z omawianym przepisem, umorzenie grzywny może w szczególnie uzasadnionych wypadkach nastąpić w części, wyjątkowo zaś w całości. Znaczenie terminu „szczególnie uzasadnione wypadki” próbowano ustalić w orzecznictwie. Między innymi, Sąd Apelacyjny w Lublinie orzekł, że: „Szczególnie uzasadniony

²² Por. J. Szumski, *Kara zastępcza za nieuiszczoną grzywnę (w świetle ustawodawstwa i praktyki sądowej)*. PiP.2000.11.str.50-51.

²³ K. Postulski, *Umorzenie...*, str. 60.

²⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24.03.2006, *sygn. WZ 10/06 OSNwSK 2006/1/642*.

²⁵ M. Siwek, *Glosa do postanowienia SN z dnia 24 marca 2006 r., sygn. WZ 10/06*. Opubl. LEX 2010.

²⁶ K. Postulski, *Umorzenie...*, s.65.

²⁷ Z. Hołda, K. Postulski, *Komentarz do art. 51 Kodeksu karnego wykonawczego [w:] Komentarz do Kodeksu karnego wykonawczego* LEX/Arche 2008.

wypadek na gruncie przepisu art. 51 k.k.w., to zaistnienie po wydaniu wyroku orzekającego grzywnę, koszty sądowe lub środek karny, takiego zdarzenia, które powoduje, że rozstrzygnięcie to staje się dla skazanego i jego najbliższych nadmiernie represyjne, niesprawiedliwe w odczuciu społecznym. Z taką sytuacją mielibyśmy zaś do czynienia gdyby skazanego i jego rodzinę dotknęło zdarzenie nagłe, porównywalne z klęską żywiołową (np. pożar, powódź, inna katastrofa lub ciężka choroba, ciężkie kalectwo), które spowodowałoby wydatne pogorszenie sytuacji majątkowej i stanowiłoby poważne zagrożenie dla podstaw egzystencji skazanego i jego najbliższych.”²⁸.

Brakuje w pełni akceptowalnej interpretacji wprowadzonego do art. 51 k.k.w. (od 1 stycznia 2012 r.) pojęcia „wyjątkowość”²⁹. K. Postulski stwierdził między innymi: „Nie jest w pełni zrozumiałe wprowadzenie nowelizacją z 2011 r. dodatkowego warunku umorzenia grzywny w całości, jakim jest wyjątkowość „szczególnie uzasadnionego wypadku”. Ta niezrozumiałość wynika z faktu, że określenia „szczególnie” i „wyjątkowo” są synonimami. Ustawodawcy z pewnością chodziło o to, że umorzenie całości grzywny może nastąpić jedynie wtedy, gdy z uwagi na „szczególnie uzasadniony wypadek” nie ma szans na uiszczenie grzywny nawet w części”³⁰.

Ten sam autor przytacza informacje o skali umorzeń grzywny w 2012 r.: „Według danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości (...) wszczęto postępowanie wykonawcze dotyczące grzywien karnych w kwocie 431 980 718 zł (wobec 630 924 skazanych), natomiast umorzono grzywny na kwotę 29 057 948 zł (wobec 96 536 skazanych). Wynika z tego, że umorzono 6,7% podlegających wykonaniu grzywien w stosunku do przypisanych; w odniesieniu do skazanych stanowiło to aż 15,3% grzywien wykonanych poprzez ich umorzenie w stosunku do liczby wszczętych w tym roku postępowań wykonawczych w zakresie grzywny”³¹.

W nadesłanych do badania aktach tylko wyjątkowo umarzano, w całości albo części, orzeczone kary grzywny. Często natomiast występowały umorzenia kosztów

²⁸ Postanowienie Sądu Ap. w Lublinie z dnia 11.05.2011 r. KZS 2011/11/73, OSA 2012/8/11-14, LEX nr 895943.

²⁹ Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2012 r. (Dz.U.2011.240.1431).

³⁰ K. Postulski, *Komentarz do Kodeksu karnego wykonawczego* LEX 2014, teza 9 do art. 51.

³¹ K. Postulski, *Umorzenie...*, s. 64.

postępowania dokonywane na tej samej podstawie prawnej. Zgodnie z treścią art. 206 § 2 k.k.w. do rozkładania na raty i umarzania wymienionych rodzajów należności znajdują zastosowanie przepisy art. 49 – 51 k.k.w. odnoszące się do grzywny. Tak więc wszystkie te należności mogą być zarówno rozkładane na raty, jak i umarzane.

Jedynie co do (pozostających poza badaniem) nawiązki oraz świadczenia pieniężnego oraz kar porządkowych uczynione zostało zastrzeżenie (w art. 206, odpowiednio § 3 i § 2), że nie mogą one być rozkładane na raty na okres dłuższy niż 6 miesięcy.

Jak już wspomniano, nadesłane do badania akta nie zawierały spraw, w których zapadłyby orzeczenia zawierające zastosowanie nawiązki na rzecz Skarbu Państwa albo przepadku kwoty pieniężnej.

Nie tylko grzywna może być przedmiotem egzekucji prowadzonej przez organ egzekucyjny. Mogą nim być także inne należności sądowe.

Zgodnie z treścią art. 2 k.k.w. pkt 7, sądowy lub administracyjny organ egzekucyjny jest organem postępowania wykonawczego. Natomiast zgodnie z przepisem art. 25 § 1 k.k.w., egzekucja zasądzonych roszczeń cywilnych, orzeczonej grzywny, świadczenia pieniężnego oraz należności sądowych jest prowadzona według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, chyba, że przepisy Kodeksu karnego wykonawczego stanowią inaczej. Egzekucję przepadku oraz nawiązki na rzecz Skarbu Państwa prowadzi – zgodnie z treścią art. 27 k.k.w. – urząd skarbowy według przepisów o postępowaniu w administracji.

Przywoływane już przepisy art. 206 k.k.w. mają bardzo istotne znaczenie dla niniejszego badania, zarówno w zakresie wskazania należności objętych ściągalsnością, jak i czynności podejmowanych w toku postępowania wykonawczego. Przede wszystkim w § 1 stanowi się, że sąd wzywa osobę zobowiązaną do uiszczenia kosztów sądowych (i nieobjętej badaniem pieniężnej kary porządkowej) do ich zapłacenia w terminie 30 dni, a w razie bezskutecznego upływu tego terminu należności te ściągals się w drodze egzekucji. W § 2 rozciąga się z kolei na rozkładanie na raty i umarzanie należności sądowych (i pieniężnej kary porządkowej) przepisy art. 49 – 51 k.k.w. dotyczące rozkładania na raty i umarzania kary grzywny.

Bardzo ważny z punktu widzenia różnicowania poszczególnych należności sądowych jest natomiast przepis § 3, przewidujący w odpowiednim zakresie stosowanie przepisów poprzedzających paragrafów 1 i 2 do nawiązki na rzecz Skarbu Państwa i przepadku, jeżeli jego przedmiotem jest kwota pieniężna, a także nawiązki lub świadczenia pieniężnego na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

Należy dodać, że powołane w ostatnich fragmentach rozważań przepisy dotyczące egzekucji grzywny i należności sądowych nie uległy zmianie od 1 stycznia 2012 r.

Powyższe uwagi zarysowują tylko uwarunkowania prawne badania i stanowią wskazanie obszarów, które mogą się łączyć z problemami prawnymi.

II. OPIS BADANIA

1. Dobór próby

Jako kryterium doboru spraw przyjęto orzeczenie co najmniej jednej grzywny (samoistnej albo obok kary pozbawienia wolności), zakładając, że w sprawach tych – oczywiście nie wszystkich - orzekano również nawiązki, świadczenia pieniężne, a także należności sądowe (opłata i koszty). Zwrócono się zatem do prezesów wylosowanych sądów rejonowych o nadesłanie akt spraw karnych, w których 1) zapadł wyrok, w którym orzeczono co najmniej jedną grzywnę samoistną, oraz 2) zapadł wyrok, w którym orzeczono co najmniej jedną grzywnę obok kary pozbawienia wolności. Liczby spraw z poszczególnych sądów zostały ustalone proporcjonalnie do liczb skazań na kary grzywny – samoistnej i obok kary pozbawienia wolności - zapadłych w tych sądach. Poproszono o sprawy zakończone w 2012 roku, począwszy od 1 lutego, według kolejności, w jakiej orzeczenia te stały się prawomocne³², co pozostawiało czas na postępowanie wykonawcze. Uzyskano w ten sposób akta 395 spraw obejmujące 420 skazanych. Jednostką badawczą jest skazany, ponieważ jego dotyczy ściąganie grzywny etc.³³.

2. Kwalifikacja prawna czynów oraz inne informacje o badanych

Kwalifikacja prawna czynu

Najczęściej zastosowane – w co najmniej dziesięciu przypadkach - kwalifikacje prawne czynów, za które badani zostali skazani, przedstawiono w tabeli 1.

³² Por. dane z losowania próby zawarte w załączniku 2.

³³ Zbadano liczbę spraw wyższą o 47. Jednak tę nadwyżkę zwrócono sądom, ponieważ akta nie zawierały najistotniejszych dokumentów wykonawczych. Sądy poproszono o nadesłanie akt spraw tak samo zakończonych, w czasie objętym badaniem.

Tabela 1. Najczęściej zastosowane kwalifikacje prawne czynu (co najmniej 10)

Artykuł k.k. (bez oznaczenia) albo innej ustawy	Liczba	Procent
178a § 1 (prowadzenie pojazdu mech., alkohol...)	93	22,1
278§1 (kradzież)	56	13,3
178a § 2 (prowadzenie pojazdu innego, alkohol...)	40	9,5
244 (niestosowanie się do zakazu)	22	5,3
279 § 1 (kradzież z włamaniem)	21	5,0
286 § 1 (oszustwo)	17	4,0
270 § 1 (podrobienie dokumentu)	14	3,3
288 § 1 (zniszczenie rzeczy)	14	3,3
62 ust.1 u.p.n. (posiadanie narkotyku)	10	2,4
Razem	287	68,2
inne	133	31,8
Ogółem	420	100

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli, w zdecydowanie największej liczbie przypadków skazano badanych za czyn określony bądź w § 1 (ponad 22%), bądź § 2 (obecnie uchylonym, 9,5%) artykułu 178a k.k. – razem niewiele mniej, niż jedna trzecia. Również art. 244 dotyczył w zbadanych sprawach niestosowania się do orzeczonego zakazu prowadzenia pojazdów (skazania z tego przepisu to ponad 5%). Przepistw związanych bezpośrednio albo pośrednio z prowadzeniem pojazdu pod wpływem alkoholu lub podobnie działającego środka było zatem niemal 37%.

Następny pod względem liczebności był czyn z art. 278 § 1 k.k. (kradzież) – ponad 13% przypadków. Znaczny był – generalnie - udział przestępstw przeciwko mieniu, w tym zwłaszcza różnych czynów mających na celu uzyskanie korzyści majątkowej (kradzież, kradzież z włamaniem, oszustwo).

Można zatem stwierdzić, że najczęstszymi w zbadanych sprawach grupami przestępstw były te związane (bezpośrednio albo pośrednio) z prowadzeniem pojazdu pod wpływem alkoholu lub podobnie działającego środka oraz przestępstwa przeciwko mieniu, w tym zwłaszcza różne czyny mające na celu uzyskanie korzyści majątkowej. Poza nimi, w grupie najczęstszych czynów znalazł się ten określony w art. 62 ust. 1 u.p.n. – posiadanie narkotyku.

Kolejne pod względem częstości stosowania – w co najmniej pięciu (a poniżej dziesięciu przypadków) - kwalifikacje prawne czynów, za które badani zostali skazani, przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Kolejne - pod względem częstości stosowania - kwalifikacje prawne czynu (co najmniej 5, do 9)

<i>Artykuł k.k.</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
226 § 1 (znieważenie funkcjonariusza)	9	2,1
284 § 2 (przywłaszczenie powierzonych rzeczy)	8	1,9
297 § 1 (oszustwo kredytowe)	8	1,9
177 § 1 (spowodowanie wypadku)	6	1,4
284 § 3 (przywłaszczenie, wypadek mniejszej wagi)	6	1,4
233 § 1 (fałszywe zeznanie)	5	1,2
Razem	42	9,9
inne	378	90,1
Ogółem	420	100

Czynów w tej drugiej grupie było zdecydowanie mniej (42, podczas gdy w pierwszej 287), są one też bardziej zróżnicowane.

Pozycje „razem” z dwóch poprzednich tabel (liczebności czynów najczęstszych i kolejnych najczęstszych, tj. ogółem kwalifikacje prawne zastosowane co najmniej pięciokrotnie) zsumowano w tabeli 3.

Tabela 3. Pozycje „razem” z tabel 1 i 2 (co najmniej 5 czynów)

	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
Pozycje „razem” (co najmniej 5 czynów)	320	78,1
inne	100	21,9
Ogółem	420	100

Przestępstw „innych” – tj. tych, które wystąpiły mniej niż pięciokrotnie - było więc tylko nieco powyżej jednej piątej i, tym samym, były bardzo zróżnicowane. Poza przestępstwami z kodeksu karnego, w próbie znalazły się też czyny określone w ustawach: o przeciwdziałaniu narkomanii, o ochronie zdrowia zwierząt i o systemie ochrony zgodności, oraz w kodeksie karnym skarbowym

Płeć badanych

W próbie znalazły się 33 kobiety, tj. 7,9%.

Wiek badanych

Wiek badanych przedstawiono w tabeli 4.

Tabela 4. Wiek badanych

<i>Wiek (w latach)</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
do 21	45	10,8
pow. 21 do 30	125	29,7
pow. 30 do 40	106	25,3
pow. 40 do 50	70	16,6
pow. 50 do 60	61	14,5
pow. 60 (do 80)	12	2,9
b.d.	1	0,2
Ogółem	420	100

Zdecydowanie najwięcej badanych – ponad połowa – miało od powyżej 21 do 40 lat. Osób w wieku do 21 lat było niemal 11%. Osoby starsze, w wieku powyżej 40 lat, stanowiły około jednej trzeciej.

Status społeczno-zawodowy badanych

Status społeczno-zawodowy badanych przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5. Status społeczno-zawodowy badanych

Status	Liczba	Procent
Osoba niepracująca	94	22,4
Uczeń	14	3,3
Student	3	0,7
Osoba pracująca*	162	38,6
Osoba pracująca „dorywczo” lub umowa cywilnoprawna	69	16,4
Przedsiębiorca	25	6,0
Rolnik	21	5,0
Emeryt	14	3,3
Rencista	15	3,6
Student, który jednocześnie pracuje	1	0,2
b.d.	2	0,4
Ogółem	420	100

**Tj. osoba, która podała do protokołu przesłuchania, że pracuje, nie zaznaczając, że są to „prace dorywcze” albo prace wykonywane na podstawie umowy cywilnoprawnej.*

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli, większość badanych – 55% - to osoby pracujące, w tym w sposób „dorywczy” lub na podstawie umowy cywilnoprawnej ponad 16% (wobec poniżej 39% innych pracujących). Sześć procent badanych było przedsiębiorcami, pięć zaś rolnikami.

Emerytów i rencistów było łącznie niemal 7%.

Wśród badanych aż ponad jedna czwarta, nie wykonywała żadnej pracy (w tym 4% wszystkich to uczniowie i studenci).

Dochód badanych

Dochody osiągnane przez badanych przedstawiono w tabeli 6. Należy nadmienić, że skazani, podając wysokość dochodu, najczęściej nie precyzowali, czy jest to kwota netto czy brutto. Można się tylko domyślać – poza nielicznymi przypadkami, w których stwierdzali to wyraźnie - że najczęściej mieli na myśli to pierwsze. Z tego powodu, jeśli – również w nielicznych przypadkach – określano wyraźnie dochód jako kwotę brutto, pomniejszono ją o dwadzieścia procent. Jak się wydaje, pozwoliło to – w sytuacji braku pewności, spowodowanej także szacowaniem zarobków „dorywczych” - na przyjęcie do potrzeb badania kwot możliwie najbardziej zbliżonych do rzeczywistości³⁴.

Tabela 6. Dochody osiągnane przez badanych

<i>Dochód „netto”(w złotych)</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
Dochód zerowy (nieosiągnanie żadnego dochodu)	96	22,9
do 500	40	9,5
pow. 500 do 1 000	77	18,4
pow. 1 000 do 1 500	92	21,9
pow. 1 500 do 2 000	50	11,9
pow. 2 000 do 2 500	25	5,9
pow. 2 500 do 3 000	15	3,6
3 500	2	0,5
4 000	2	0,5
5 000	5	1,2
6 000	2	0,5
7 600	1	0,2
15 000	1	0,2
<i>od pow. 3 500 razem</i>	<i>13</i>	<i>3,1</i>
b.d.	12	2,9
<i>Ogółem</i>	<i>420</i>	<i>100</i>

³⁴ Taki sposób ustalania wartości zarobków zastosowano w całym opracowaniu.

Jak z tego wynika, niemal 23% badanych nie osiągało żadnego dochodu – znikomy zaś, do 500 zł, 9,5%. Można zatem stwierdzić, że niemal jedna trzecia badanych bądź nie osiągała żadnego dochodu, bądź osiągała dochód bardzo niski, niemal symboliczny.

Aż ponad 18% badanych zarabiała od powyżej 500 do 1 000 zł, to znaczy nadal bardzo mało.

Dochód, który można nazwać „średnim” – od pow. 1 000 do 2 000 zł osiągało powyżej jednej trzeciej badanych, a nieco wyższym – od pow. 2 000 do 3 000 zł – niemal jedna dziesiąta.

Dochody wyższe – od 3 000 do 15 000 zł – uzyskiwało nieco ponad 3% badanych.

Badani są więc najczęściej ubodzy lub bardzo ubodzy.

Majątek badanych

Wartość składników majątkowych badanych jest praktycznie niemożliwa do oszacowania na podstawie informacji zawartych w protokołach. Nie wiadomo, na przykład, ile jest warta „współwłasność mieszkania o powierzchni 37 metrów”, czy dziesięcioletni samochód jakiejś marki. Badanych podzielono więc orientacyjnie na trzy grupy: ci, którzy stwierdzili że nie mają nic; ci, którzy wskazali składniki majątkowe o małej (albo względnie małej lub średniej wartości); oraz ci, których stan majątkowy wskazywał, że są zamożni lub dość zamożni. Przedstawiono to w tabeli 7.

Tabela 7. Majątek badanych

<i>Majątek badanego</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
Brak jakichkolwiek składników majątkowych	291	69,3
Majątek skromny	103	24,5
Osoba dość zamożna	21	5,0
b.d.	5	1,2
<i>Ogółem</i>	<i>420</i>	<i>100</i>

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli, aż niemal 70% badanych podało do protokołu, że nie ma żadnych składników majątkowych.

Skromny majątek posiadało około jednej czwartej badanych, a osób zamożnych było zaledwie 5%.

Także te dane potwierdzają więc, że badani są najczęściej ubodzy lub bardzo ubodzy.

3. Wysokość zasądzonych kwot

Wysokość zasądzonych opłat i kosztów

W 123 przypadkach badani zostali zwolnieni z obowiązku uiszczenia opłaty sądowej i pokrycia kosztów postępowania (i tym samym obowiązek ten istniał w pozostałych 297 przypadkach). Orzeczone wysokości opłaty i kosztów (w tym kwoty wynikające z częściowego zwolnienia) przedstawiono w tabeli 8.

Tabela 8. Wysokość opłaty i kosztów

<i>Wysokość opłaty i kosztów (w złotych)</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
do 200	88	29,6
pow. 200 do 500 zł	178	56,6
pow. 500 do 1 000	33	11,1
pow. 1 000 do 2 000	4	1,4
pow. 2 000 (do 7 555)	4	0,8
<i>Ogółem</i>	<i>297</i>	<i>100</i>

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli, zdecydowanie najczęściej – ponad 86% przypadków – suma opłaty i kosztów nie przekracza 500 zł. Kwotę od powyżej 500 do 1 000 zł zasądzono w więcej niż jednej dziesiątej przypadków. Kwoty powyżej 1 000 zł są już bardzo rzadkie – razem osiem przypadków, tj. powyżej 2%.

Opłaty i koszty zasądzano więc na ogół w dość małej wysokości.

Wysokość grzywny

Wysokości grzywien (kwoty wynikające z pomnożenia stawek dziennych przez liczby dni) przedstawiono w tabeli 9.

Tabela 9. Wysokość grzywny (w ujęciu kwotowym)

Wysokość grzywny (w złotych)	Liczba	Procent
do 200	21	5,1
pow. 200 do 500 zł	120	28,9
pow. 500 do 1 000	184	44,3
pow. 1 000 do 2 000	70	16,9
pow. 2 000 do 3 000	10	2,4
pow. 3 000 do 4 000	5	1,2
5 000	2	0,5
6 500	1	0,2
8 000	1	0,2
10 500	1	0,2
grzywny nie orzeczono*	5	1,2
Ogółem	420	100

**Z uwagi na sposób doboru próby, takie sprawy nie powinny się w niej znaleźć (nadesłano je pomyłkowo). Nie zostały odrzucone, ponieważ zawierały inne badane elementy.*

Jak z tego wynika, zdecydowanie najczęściej orzekano grzywny w przedziale od powyżej 200 do 1 000 złotych – ponad 73% przypadków, rzadziej zaś od powyżej 1 000 do 2 000 złotych – niemal 17%. Stanowi to w sumie aż około dziewięciu dziesiątych przypadków. Grzywny wyższe orzeczono więc w zaledwie jednej dziesiątej przypadków, przy czym i w tym przedziale najwięcej jest tych do 4 000 złotych (1,2%), a jeszcze wyższe to tylko pojedyncze przypadki.

W zbadanych sprawach wysokość orzeczonych grzywien jest więc również raczej umiarkowana.

Wysokość nawiązki

W zbadanych sprawach nawiązkę orzeczono tylko w siedmiu przypadkach, tj. 1,7% wszystkich (w wysokościach od 500 do 2 500 złotych).

Wysokość świadczenia pieniężnego

Wysokość orzeczonych świadczeń pieniężnych – ogółem 49 przypadków – przedstawiono w tabeli 10.

Tabela 10. Wysokość świadczenia pieniężnego

Wysokość świadczenia pieniężnego (w złotych)	Liczba	Procent
do 100	22	44,9
pow. 100 do 200	28	24,5
300	9	18,4
500	5	10,2
600	1	2,0
Ogółem	49	100

Świadczenie pieniężne jest więc najczęściej niskie, do 200 złotych – niemal 70%. W poniżej jednej piątej przypadków orzeczono je w wysokości 300 złotych, wyższe zaś wartości (500 i 600 zł) były zdecydowanie rzadsze (nieco ponad 12%).

Świadczenie pieniężne orzekano więc na ogół w dość małej wysokości.

Wysokość kwot należnych ogółem

Wysokość kwot należnych od poszczególnych badanych ogółem (opłata i koszty, grzywna, nawiązka i świadczenie pieniężne – w takim zakresie, w jakim je orzeczono) przedstawiono w tabeli 11.

Tabela 11. Wysokość kwot należnych ogółem

<i>Wysokość kwot należnych ogółem (w złotych)</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
do 200	15	3,6
pow. 200 do 500	57	13,6
pow. 500 do 1 000	153	36,5
pow. 1 000 do 2 000	136	32,5
pow. 2 000 do 3 000	36	8,5
pow. 3 000 do 4 000	13	3,2
pow. 4 000 (do 11 555)	9	2,1
b.d.	1	0,2
<i>Ogółem</i>	<i>420</i>	<i>100</i>

Jak z tego wynika, badani mieli najczęściej do zapłacenia sumy od 500 do 2 000 złotych – razem niemal 70% przypadków. Drugie pod względem częstości były kwoty do 500 zł (ponad 17%) oraz od powyżej 2 000 do 3 000 (8,5%). Sumy wyższe były już wyraźnie rzadsze, w tym najwyższe, powyżej 4 000 złotych, to zaledwie nieco powyżej jednej pięćdziesiątej wszystkich.

4. Uiszczenia i pobrania

Kwoty pobrane z zabezpieczeń

Zabezpieczenie majątkowe zastosowano w 95 przypadkach, tj. 22,6% wszystkich. Kwoty pobrane z zabezpieczeń (w zbadanych sprawach nie było żadnej przyjętej tytułem poręczenia majątkowego) przedstawiono w tabeli 12.

Tabela 12. Kwoty pobrane z zabezpieczenia majątkowego

<i>Kwoty pobrane z zabezpieczenia (w złotych)</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
do 200	24	25,3
pow. 200 do 500	32	33,7
pow. 500 do 1 000	17	17,9
pow. 1 000 do 2 000	3	3,1
3000	1	1,1
3 110	1	1,1
7 000	1	1,1
b.d.*	16	16,8
<i>Ogółem</i>	<i>95</i>	<i>100</i>

***Brak danych” oznacza sytuacje, w których istniało zabezpieczenie majątkowe, lecz jego dalsze losy nie są znane z uwagi na braki w aktach postępowania wykonawczego.*

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli, kwoty pobrane z zabezpieczenia majątkowego były raczej niskie: nieco powyżej jednej czwartej - do 200 złotych, a nieco ponad jedna trzecia - od powyżej 200 do 500 zł. Kwoty w przedziale do 500 złotych stanowiły zatem niemal 60% ogółu.

W wysokości od powyżej 500 do 1 000 złotych pobrano należności w niemal 18% przypadków.

Kwoty wyższe to tylko pojedyncze przypadki (razem 3,3%).

Kwoty zapłacone na wezwanie

Kwoty wpłacone przez badanych na wezwanie sądu przedstawiono w tabeli 13. Przypadków takich było 250, tj. niemal 60% (59,5) wszystkich.

Tabela 13. Kwoty wpłacone na wezwanie

<i>Kwoty wpłacone na wezwanie (w złotych)</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
do 200	22	8,8
pow. 200 do 500	39	15,6
pow. 500 do 1 000	79	31,6
pow. 1 000 do 2 000	60	24,0
pow. 2 000 do 3 000	18	7,2
pow. 3 000 do 4 000	4	1,6
pow. 4 000 (do 8 890)	5	2,0
b.d.*	23	9,2
<i>Ogółem</i>	<i>250</i>	<i>100</i>

***Brak danych” wynika z braków w aktach postępowania wykonawczego.*

Kwoty uzyskane podczas egzekucji komorniczej

Kwoty uzyskane podczas egzekucji komorniczej to te, które zostały wpłacone – w czasie trwania takiej egzekucji – przez skazanych do kasy sądu (co stwierdzano na podstawie potwierdzeń wpłat lub odcinków przelewów). Fakt prowadzenia egzekucji mógł tu stanowić bodziec do zapłacenia, należności jednak nie pobrał komornik. Takich przypadków było 19. Przedstawiono je w tabeli 14.

Tabela 14. Kwoty uzyskane podczas egzekucji komorniczej

<i>Kwoty uzyskane podczas egzekucji komorniczej (w złotych)</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
do 200	1	5,3
pow. 200 do 500	5	26,2
pow. 500 do 1 000	6	31,6
pow. 1 000 do 2 000	6	31,6
2 056	1	5,3
<i>Ogółem</i>	<i>19</i>	<i>100</i>

Kwoty uzyskane w drodze egzekucji komorniczej

Kwoty uzyskane w drodze egzekucji komorniczej to te, które zostały pobrane przez komornika (i przekazane przez niego na rachunek sądu, co stwierdzano na podstawie odcinków przelewów bankowych). Takich przypadków było 23. Przedstawiono je w tabeli 15.

Tabela 15. Kwoty uzyskane w drodze egzekucji komorniczej

<i>Kwoty uzyskane w drodze egzekucji komorniczej (w złotych)</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
do 200	5	21,7
pow. 200 do 500	3	13,1
pow. 500 do 1 000	5	21,7
pow. 1 000 do 2 000	10	43,5
<i>Ogółem</i>	<i>23</i>	<i>100</i>

Kwoty uzyskane zarówno podczas, jak i w drodze egzekucji komorniczej

Kwoty uzyskane w związku z egzekucją komorniczą, tj. zarówno „podczas”, jak i „w drodze” tej egzekucji (wpłacone lub przelane bądź przez skazanego, bądź komornika) przedstawiono w tabeli 16.

Tabela 16. Kwoty uzyskane „podczas” i „w drodze” egzekucji komorniczej

<i>Kwoty uzyskane podczas i w drodze egzekucji komorniczej (w złotych)</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
do 200	6	14,3
pow. 200 do 500 zł	8	19,0
pow. 500 do 1 000	11	26,2
pow. 1 000 do 2 000	16	38,1
2 056	1	2,4
<i>Ogółem</i>	<i>42</i>	<i>100</i>

Jak z tego wynika, tylko w 42 przypadkach na 420, tj. w równo jednej dziesiątej wszystkich, uzyskano należności bądź podczas, bądź w drodze egzekucji komorniczej.

Kwoty wpłacone później, bez sytuacji zagrożenia

Kwoty uzyskane później, bez sytuacji zagrożenia (określonej poniżej), to te, które skazani wpłacili, lecz nie na wezwanie, a dopiero po umorzeniu bezskutecznej egzekucji komorniczej. Takich przypadków było 20. Przedstawiono je w tabeli 17.

Tabela 17. Kwoty wpłacone później, bez sytuacji zagrożenia

<i>Kwoty wpłacone później, bez sytuacji zagrożenia (w złotych)</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
do 200	1	5,0
pow. 200 do 500	2	10,0
pow. 500 do 1 000	7	35,0
pow. 1 000 do 2 000	8	40,0
2 270	1	5,0
3 940	1	5,0
<i>Ogółem</i>	<i>20</i>	<i>100</i>

Kwoty wpłacone później, w sytuacji zagrożenia

Kwoty uzyskane później, w sytuacji zagrożenia, to te, które skazani wpłacili bądź po umorzeniu bezskutecznej egzekucji komorniczej, bądź w przypadkach, w których tej egzekucji w ogóle nie wszczęto, w sytuacji zagrożenia wykonaniem kary zastępczej pozbawienia wolności lub zarządzeniem wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności. Można domniemywać, że uczynili to po to, by bądź uniknąć kary zastępczej, bądź przekonać sąd, że zarządzenie wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności nie jest celowe. Takich przypadków było aż 77 – na ogólną liczbę 170 badanych, którzy nie uiszcili należności na wezwanie, co stanowi nieco ponad 45%. Należy przypomnieć, że sumy uzyskane zarówno podczas egzekucji komorniczej, jak i w drodze takiej egzekucji to odpowiednio 19 i 32 przypadki – razem 51 przypadków, tj. 30% spośród tych 170 badanych. Można zatem stwierdzić,

że zagrożenie wykonaniem kary zastępczej pozbawienia wolności albo orzeczonej kary pozbawienia wolności stanowiło najczęstszą przyczynę ściągnięcia należności.

Kwoty wpłacone później, w sytuacji zagrożenia, przedstawiono w tabeli 18.

Tabela 18. Kwoty wpłacone później, w sytuacji zagrożenia

Kwoty wpłacone później, w sytuacji zagrożenia (w złotych)	Liczba	Procent
do 200	2	2,6
pow. 200 do 500	12	15,6
pow. 500 do 1 000	22	28,5
pow. 1 000 do 2 000	12	15,6
pow. 2 000 do 3 000	5	6,5
b.d.*	24	31,2
Ogółem	77	100

*"Brak danych" wynika z braków w aktach postępowania wykonawczego.

Kwoty uzyskane ogółem

W tabeli 19 przedstawiono kwoty uiszczone oraz wyegzekwowane ogółem (niezależnie od sposobu ich wyegzekwowania).

Tabela 19. Kwoty uzyskane ogółem

Kwoty uzyskane ogółem (w złotych)	Liczba	Procent
0 (zero, nie uzyskano nic)	50	11,9
do 200	24	5,7
pow. 200 do 500 zł	50	11,9
pow. 500 do 1 000	122	29,2
pow. 1 000 do 2 000	104	24,8
pow. 2 000 do 3 000	32	7,6
pow. 3 000 do 4 000	9	2,2
pow. 4 000 (do 11 555)	6	1,4
b.d.*	23	5,4
Ogółem	420	100

*"Brak danych" wynika z braków w aktach postępowania wykonawczego.

5. Egzekucja komornicza

W tabeli 20 przedstawiono przypadki egzekucji komorniczych, niezależnie od tego, czy przyniosły one jakiś efekt.

Tabela 20. Egzekucje komornicze

<i>Egzekucja</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
Była prowadzona	101	24,0
Nie była prowadzona	296	70,5
b.d.*	23	5,5
<i>Ogółem</i>	<i>420</i>	<i>100</i>

* "Brak danych" wynika z braków w aktach postępowania wykonawczego.

Ponieważ tylko w 42 przypadkach uzyskano kwoty bądź podczas, bądź w drodze egzekucji komorniczej, a była ona prowadzona łącznie w 101 przypadkach, można stwierdzić, że egzekucja taka przyniosła jakiś efekt (całkowity albo częściowy) wobec niespełna 42% tych badanych, wobec których ją prowadzono.

Przyczyny nieskuteczności egzekucji

Na przyczyny nieskuteczności egzekucji – brak dochodu i składników majątkowych, z których można by było prowadzić egzekucję – komornicy powołali się w 47 przypadkach, tj. ponad 11% wszystkich oraz 46,5% tych, w których prowadzono egzekucję komorniczą.

6. Raty, niewykonanie, odwieszenie, zamiany

Raty

Należność rozłożono na raty w 130 przypadkach, tj. 30,9% wszystkich oraz aż 76,5% tych, w których należności nie uiszczono od razu, na wezwanie.

Grzywna nie podlega wykonaniu z uwagi na zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności (art. 71§2 k.k.)

Grzywna (orzeczona na podstawie przepisu art. 71 § 1 k.k.) nie podlegała wykonaniu z uwagi na zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności (art. 71 § 2 k.k.) w zaledwie trzech przypadkach, tj. 0,7% wszystkich.

Zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności

W ośmiu przypadkach, tj. 1,9% wszystkich oraz 4,7% tych, w których należności nie uiszczono od razu, na wezwanie, zarządzono wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności. W siedmiu przypadkach, tj. 1,7% wszystkich oraz 4,1% tych, w których należności nie uiszczono od razu, na wezwanie, takie wykonanie kary groziło (wyznaczono posiedzenie), lecz go nie zarządzono.

Zamiana na pracę społecznie użyteczną

W 41 przypadkach, tj. 9,8% wszystkich oraz 24,1% tych, w których należności nie uiszczono od razu, na wezwanie, zamieniono grzywnę na pracę społecznie użyteczną. W trzech przypadkach, tj. 0,7% wszystkich oraz 1,8% tych, w których należności nie uiszczono od razu, na wezwanie, taka zamiana groziła (wyznaczono posiedzenie), lecz kara nie została zamieniona.

Zamiana na zastępczą karę pozbawienia wolności

W 49 przypadkach, tj. 11,7% wszystkich oraz 28,8% tych, w których należności nie uiszczono od razu, na wezwanie, zamieniono grzywnę na zastępczą karę pozbawienia wolności. W 17 przypadkach, tj. 4,0% wszystkich oraz 10% tych, w których należności nie uiszczono od razu, na wezwanie, taka zamiana groziła (wyznaczono posiedzenie), lecz nie nastąpiła.

7. Czas postępowania

Czas od wydania zarządzenia o wykonaniu wyroku do dokonania ostatniej wpłaty (lub pobrania)

Czas od wydania zarządzenia o wykonaniu wyroku do dokonania ostatniej wpłaty (lub pobrania), jeśli taka była, przedstawiono w tabeli 21. Uwzględniono 362 przypadki – w 50 nie dokonano bowiem żadnej wpłaty lub pobrania, w ośmiu zaś brakowało danych.

Tabela 21. Czas od wydania zarządzenia o wykonaniu wyroku do dokonania ostatniej wpłaty

Czas (odnotowany w zaokrągleniu do tygodnia)	Liczba	Procent
0*	6	1,7
tydzień	11	3,0
2 tygodnie	19	5,2
3 tygodnie	16	4,4
4 tygodnie	37	10,2
do miesiąca razem	89	24,6
od pow. 1 do 1,5 miesiąca	31	8,5
od pow. 1,5 do 2 miesięcy	18	5,0
od pow. 1 do 2 miesięcy razem	49	13,5
od pow. 2 do 3 miesięcy	54	14,9
od pow. 3 do 4 miesięcy	16	4,4
od pow. 4 do 5 miesięcy	9	2,4
od pow. 5 do 6 miesięcy	11	3,1
od pow. 2 do 6 miesięcy razem	110	24,9
od pow. 6 miesięcy do 1 roku	77	21,3
od pow. 1 roku do 1,5 roku	24	6,6
od pow. 1,5 roku do 2 lat	15	4,1
od pow. 2 lat do 2,5 roku	9	2,5
od pow. 2,5 roku do 3 lat	9	2,5
Ogółem	362	100

* Czas zerowy - wpłacono natychmiast

Czas od wydania zarządzenia o wykonaniu wyroku do wykonania tego zarządzenia

Czas od wydania zarządzenia o wykonaniu wyroku do wykonania tego zarządzenia, jeśli jest znacząco długi, opóźnia możliwość dokonania wpłaty lub możliwość egzekwowania należności. Z tego powodu przedstawiono go w tabeli 22.

Tabela 22. Czas od wydania zarządzenia o wykonaniu wyroku do wykonania tego zarządzenia

Czas	Liczba	Procent
0*	173	41,4
1**	39	9,3
od pow. 1 dnia do tygodnia	61	14,6
od pow. tygodnia do 2 tygodni	22	5,4
od pow. 2 tygodni do miesiąca	12	2,9
od miesiąca do 2 miesięcy	11	2,6
2 miesiące i 9 oraz 10 dni	2	0,2
b.d.***	100	18,6
Ogółem	420	100

* Czas zerowy – wykonano tego samego dnia

** Wykonano z dnia na dzień

*** „Brak danych” to przypadki, w których brakowało adnotacji o wykonaniu zarządzenia o wykonaniu wyroku

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli, czas ten był niekiedy zbyt długi (np. w dwóch przypadkach aż powyżej dwóch miesięcy).

8. Struktura przyczyn uiszczenia lub wyegzekwowania należnych kwot

Podział na zapłacenie, uiszczenie częściowe i niezapłacenie

Podział badanych według uiszczenia lub wyegzekwowania ich należności przedstawiono w tabeli 23.

Tabela 23. Podział badanych według uiszczenia lub wyegzekwowania należności

<i>Uiszczenie/wyegzekwowanie należności</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
Uiszczono/wyegzekwowano całość	289	68,8
Uiszczono/wyegzekwowano część	58	13,8
Niczego nie uiszczono i nie wyegzekwowano	51	12,5
b.d.*	22	5,2
Ogółem	420	100

* "Brak danych" wynika z braków w aktach postępowania wykonawczego.

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli, niemal 70% badanych bądź uiściło wszystkie należności, bądź zostały one – w ten albo inny sposób – wyegzekwowane. Od niecałych 14% badanych uzyskano część należności, a od ponad 12% nie uzyskano nic. (Wobec 49 osób zarządzono wykonanie kary zastępczej pozbawienia wolności, wobec 41 nastąpiła zamiana na pracę społecznie użyteczną, w ośmiu przypadkach zarządzono wykonanie zawieszony kary pozbawienia wolności, w tym w trzech zastosowano przepis art. 7 § 2 k.k., tj. grzywna nie podlegała wykonaniu).

Należne sumy są więc na ogół pobierane, w tym najczęściej w całości.

Struktury płacenia/ściągnięcia

Informacje o uiszczeniach lub wyegzekwowaniach należności zestawiono z innymi danymi. Dotyczy to 393 przypadków, tj. 93,6% wszystkich. Wykluczono pozostałe 27 przypadków, tj. 6,4%, z uwagi na braki danych.

Strukturę uiszczania lub ściągnięcia należności – w przypadku zarówno tych skazanych, od których uzyskano całość, jak i tych, od których uzyskano część należności, przedstawiono w tabeli 24. (W tabeli nie uwzględniono 51 osób, od których nie pobrano nic).

W tabeli 24 przedstawiono zatem struktury płacenia/ściągnięcia należności w grupie badanych, od których uzyskano całość lub część należności.

Tabela 24. Struktura uiszczania lub ściągania należności – badani, od których uzyskano całość lub część należności

Sposób uiszczenia/wyegzekwowania należności	Liczba	Procent
Z zabezpieczeń	17	4,9
Uiszczono na wezwanie	170	49,6
Część z zabezpieczeń, część na wezwanie	46	13,4
Uzyskano podczas egzekucji komorniczej*	9	2,6
Uzyskano w drodze egzekucji komorniczej**	14	4,1
Uiszczono po umorzeniu egzekucji komorniczej	16	4,7
Uiszczono po umorzeniu egzekucji komorniczej w „sytuacji zagrożenia”	43	12,5
Inne***	28	8,2
Ogółem	343	100

* „Podczas” – skazany wpłacił należność do kasy sądu.

** „W drodze” – komornik przełał kwotę należności na rachunek sądu.

*** „Inne”, to płatności lub pobrania częściowe, realizowane różnymi sposobami, np. część z zabezpieczeń i część podczas egzekucji komorniczej. Ponieważ było ich mało, nie zostały przedstawione szczegółowo.

Jak wynika z powyższej tabeli, zdecydowana większość uiszczeń/pobrań – niemal połowa - to wpłacenie należności na wezwanie. Wraz z kategorią „część z zabezpieczeń, część na wezwanie”, było ich już 63%. Świadczy to o realistycznym określaniu wysokości grzywien (i innych należności), jak również o postawie samych skazanych, którzy uiszczali należność bez konieczności stosowania dodatkowych (poza samym wyrokiem) bodźców. Oczywiście, skazani musieli mieć świadomość, że bodźce te mogą zostać zastosowane.

Egzekucja komornicza (łącznie, tj. zarówno „podczas”, jak i „w drodze”) przyniosła zaledwie niecałe 7% pobrań.

W poniżej 5% przypadków badani sami uiścili należność już po umorzeniu egzekucji, która okazała się bezskuteczna.

W 12,5% przypadków badani uiścili należność także już po umorzeniu egzekucji, lecz w „sytuacji zagrożenia”, przez którą rozumie się tu zagrożenie przede wszystkim

wykonaniem kary zastępczej pozbawienia wolności, lecz także pracy społecznie użytecznej (niechcianej, tj. bez przypadków, w których skazani sami o nią wnosili, przy braku zgody prowadzącym do kary zastępczej pozbawienia wolności), a także zarządzeniem wykonania zawieszanej kary pozbawienia wolności, w przekonaniu, że na taką decyzję może wpłynąć również fakt nieuiszczenia należności. Zagrożenie takimi konsekwencjami okazało się zatem najskuteczniejszym sposobem uzyskania uiszczenia należności (oczywiście jeśli pominąć uiszczenia „dobrowolne”, tj. dokonane na wezwanie).

Warto ponadto przedstawić te same dane w rozbiciu na tych badanych, którzy ostatecznie zapłacili całość i tych, którzy uiścili tylko część należności. Zostały one zaprezentowane w tabeli 25.

Tabela 25. Struktura uiszczenia lub ściągania należności – badani, od których uzyskano całość należności

Sposób uiszczenia/wyegzekwowania należności	Liczba	Procent
Z zabezpieczeń	9	3,1
Uiszczono na wezwanie	150	52,6
Część z zabezpieczeń, część na wezwanie	42	14,7
Uzyskano podczas egzekucji komorniczej*	8	2,8
Uzyskano w drodze egzekucji komorniczej**	13	4,6
Uiszczono po umorzeniu egzekucji komorniczej	14	4,9
Uiszczono po umorzeniu egzekucji komorniczej w „sytuacji zagrożenia”	26	9,1
Inne***	23	8,1
Ogółem	285	100

* „Podczas” – skazany wpłacił należność do kasy sądu.

** „W drodze” – komornik przełał kwotę należności na rachunek sądu.

*** „Inne”, to płatności lub pobrania częściowe, realizowane różnymi sposobami, np. część z zabezpieczeń i część podczas egzekucji komorniczej. Ponieważ było ich mało, nie zostały przedstawione szczegółowo.

Podobnie jak poprzednio, najwięcej badanych uiściło należność na wezwanie, przy czym jest ich tu nieco więcej, niemal 53% (wobec nieco mniej niż połowy wśród tych,

którzy uiścili całość lub część). Wraz z kategorią „część z zabezpieczeń, część na wezwanie”, tacy badani stanowili ponad 67% wobec 63% (tych poprzednich). Wśród tych, którzy wpłacili wszystko, udział osób spłacających należność „dobrowolnie” jest więc wyższy, choć niewiele.

Egzekucja komornicza (łącznie, tj. zarówno „podczas”, jak i „w drodze”) przyniosła tutaj 7,4% pobrań, wobec 6,7%, okazała się więc nieznacznie skuteczniejsza.

W wypadku tych, którzy wpłacili lub od których pobrano wszystko, znaczenie „sytuacji zagrożenia” jest natomiast odpowiednio mniejsze – 9,1% wobec 12,5%.

Wśród osób, które spłaciły (lub od których wyegzekwowano) należność w całości większy jest więc udział „dobrowolności”, mniejszy zaś bezpośrednich bodźców. Dane te, w odniesieniu od badanych, od których uzyskano część należności, przedstawiono w tabeli 26.

Tabela 26. Struktura uiszczania lub ściągania należności – badani, od których uzyskano część należności

Sposób uiszczenia/wyegzekwowania należności	Liczba	Procent
Z zabezpieczeń	8	13,8
Uiszczono na wezwanie	20	34,5
Część z zabezpieczeń, część na wezwanie	4	6,9
Uzyskano podczas egzekucji komorniczej*	1	1,7
Uzyskano w drodze egzekucji komorniczej**	1	1,7
Uiszczono po umorzeniu egzekucji komorniczej	2	3,4
Uiszczono po umorzeniu egzekucji komorniczej w sytuacji zagrożenia	17	29,3
Inne***	5	8,6
Ogółem	58	100

* „Podczas” – skazany wpłacił należność do kasy sądu.

** „W drodze” – komornik przełał kwotę należności na rachunek sądu.

*** „Inne”, to płatności lub pobrania częściowe, realizowane różnymi sposobami, np. część z zabezpieczeń i część podczas egzekucji komorniczej. Ponieważ było ich mało, nie zostały przedstawione szczegółowo.

Jeśli chodzi o badanych, od których uzyskano część należności, zwraca uwagę znikoma liczba przypadków skutecznej (choćby częściowo) egzekucji komorniczej – zaledwie 3,4%. Wzrasta natomiast bardzo znaczenie „sytuacji zagrożenia”. Stanowi ona przyczynę dokonywania wpłat (choćby częściowych) w aż niemal 30% przypadków. Struktura skutecznych (częściowo skutecznych) egzekucji

Skuteczność egzekucji komorniczej – suma „podczas” i „w drodze” egzekucji - według wysokości ściąganych należności, przedstawiono w tabeli 27.

Tabela 27. Skuteczność egzekucji komorniczej według wysokości ściąganych należności

<i>Należność (w złotych)</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
do 500	12	30,0
pow. 500 do 1 000	11	27,5
pow. 1 000 do 1 500	14	35,0
pow. 1 500 do 2 000	2	5,0
pow. 2 000 do 2 500	1	2,5
<i>Ogółem</i>	<i>40</i>	<i>100</i>

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli, wśród tych postępowań egzekucyjnych, które okazały się skuteczne lub częściowo skuteczne, przeważająca większość – więcej niż dziewięć dziesiątych - dotyczyła sum do 1 500 złotych. Powyżej tej kwoty skuteczność ma miejsce tylko w pojedynczych przypadkach – razem 7,5%.

Sytuacja jest podobna w wypadku osób, które uiściły bądź od których uzyskano całość należności – gdyż wśród tych, od których uzyskano część, tylko w czterech przypadkach egzekucja komornicza okazała się częściowo skuteczna, przy czym wszystkie one dotyczyły kwot do tylko 500 zł.

9. Struktura uiszczania lub ściągania należności a status zawodowo-społeczny, majątek i dochód

Strukturę uiszczania lub ściągania należności – w przypadku badanych, od których uzyskano całość należności, według statusu zawodowo-społecznego, przedstawiono w tabeli 28. **Tabela 28. Struktura uiszczania lub ściągania należności, według statusu zawodowo-społecznego – ci, którzy spłacili całość należności**

<i>Status zawodowo-społeczny</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
Osoba niepracująca	56	19,4
Uczeń	12	4,2
Student	3	1,0
Osoba pracująca*	117	40,6
Osoba pracująca „dorywczo” lub umowa cywilnoprawna	41	14,2
Przedsiębiorca	17	5,9
Rolnik	20	6,9
Emeryt	13	4,5
Rencista	8	2,8
Student, który jednocześnie pracuje	1	0,3
Ogółem	288	100

*Tj. osoba, która podała do protokołu przesłuchania że pracuje, nie zaznaczając, że są to „prace dorywcze” albo prace wykonywane na podstawie umowy cywilnoprawnej.

Wśród tych, którzy spłacili należność w całości, jest zdecydowanie najwięcej osób pracujących – razem ponad połowa. Druga pod względem udziału grupa, to osoby niepracujące, poniżej jednej piątej.

Strukturę uiszczania lub ściągania należności – w przypadku badanych, od których uzyskano część należności, według statusu zawodowo-społecznego, przedstawiono w tabeli 29.

Tabela 29. Struktura uiszczania lub ściągania należności, według statusu zawodowo-społecznego – ci, którzy spłacili część należności

Status zawodowo-społeczny	Liczba	Procent
Osoba niepracująca	16	27,6
Uczeń	1	1,7
Osoba pracująca*	21	36,2
Osoba pracująca „dorywczo” lub umowa cywilnoprawna	11	19,0
Przedsiębiorca	5	8,6
Emeryt	1	1,7
Rencista	3	5,2
Ogółem	58	100

*Tj. osoba, która podała do protokołu przesłuchania że pracuje, nie zaznaczając, że są to „prace dorywcze” albo prace wykonywane na podstawie umowy cywilnoprawnej.

Wśród tych, którzy spłacili należność w części, jest nawet nieco więcej osób pracujących – ponad 55%, wobec niecałych 55% tych poprzednich. Jest tu też jednak wyraźnie więcej osób niepracujących – 27,6%, wobec 19,4%.

Strukturę uiszczania lub ściągania należności – w przypadku badanych, od których nic nie uzyskano, według statusu zawodowo-społecznego, przedstawiono w tabeli 30.

Tabela 30. Struktura uiszczania lub ściągania należności, według statusu zawodowo-społecznego – ci, od których nic nie uzyskano

Status zawodowo-społeczny	Liczba	Procent
Osoba niepracująca	18	35,3
Osoba pracująca*	13	25,5
Osoba pracująca „dorywczo” lub umowa cywilnoprawna	13	25,5
Przedsiębiorca	2	3,9
Rolnik	1	2,0
Rencista	3	5,9
Student, który jednocześnie pracuje	1	2,0
Ogółem	51	100

*Tj. osoba, która podała do protokołu przesłuchania że pracuje, nie zaznaczając, że są to „prace dorywcze” albo prace wykonywane na podstawie umowy cywilnoprawnej.

Również w tej grupie największy jest udział osób pracujących – ponad połowa, oraz niepracujących – wyraźnie powyżej jednej trzeciej (co jest naturalne, gdyż osoby pracujące i niepracujące stanowią po prostu przeważającą większość wszystkich), przy czym udział tych ostatnich jest dość wyraźnie większy.

Można zatem stwierdzić, że w grupach badanych, którzy uiszcili całą należność, jej część i nic, wzrastają, w takiej właśnie kolejności, udziały osób niepracujących.

Strukturę uiszczania lub ściągania należności – w przypadku badanych, od których uzyskano całość należności, według ich majątku, przedstawiono w tabeli 31.

Tabela 31. Struktura uiszczania lub ściągania należności, według majątku – ci, którzy spłacili całość należności

<i>Majątek</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
Brak jakichkolwiek składników majątkowych	179	62,0
Majątek skromny	89	30,8
Osoba dość zamożna	17	7,2
<i>Ogółem</i>	<i>289</i>	<i>100</i>

Wśród osób, które spłaciły całość należności – wbrew oczekiwaniom - najwięcej jest tych, które zadeklarowały, że nie posiadają żadnego majątku – 62%, najmniej zaś tych, które można uznać za dość zamożne – ponad 7%.

Strukturę uiszczania lub ściągania należności – w przypadku badanych, od których uzyskano część należności, według ich majątku, przedstawiono w tabeli 32.

Tabela 32. Struktura uiszczania lub ściągania należności, według majątku – ci, którzy spłacili część należności

<i>Majątek</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
Brak jakichkolwiek składników majątkowych	47	82,4
Majątek skromny	8	14,0
Osoba dość zamożna	2	3,6
<i>Ogółem</i>	<i>57</i>	<i>100</i>

W wypadku osób, od których uzyskano część należności, większy jest udział osób, które nie posiadają żadnych składników majątkowych, mniejszy zaś tych, które je posiadają i które można uznać za dość zamożne.

Strukturę uiszczania lub ściągania należności – w przypadku badanych, od których nie uzyskano nic, według ich majątku, przedstawiono w tabeli 33.

Tabela 33. Struktura uiszczania lub ściągania należności, według majątku – ci, od których nie uzyskano nic

<i>Majątek</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
Brak jakichkolwiek składników majątkowych	46	90,2
Majątek skromny	3	5,9
Osoba dość zamożna	2	3,9
<i>Ogółem</i>	<i>51</i>	<i>100</i>

W wypadku osób, od których nie uzyskano niczego, posiadanie nawet skromnego majątku jest wyjątkiem – „majątek skromny” i „osoba dość zamożna” to razem poniżej jednej dziesiątej.

Można zatem stwierdzić, że odpowiednio w grupach badanych, którzy uiścili całą należność, jej część i nic, wzrastają udziały osób, które nie posiadają żadnych składników majątkowych.

Strukturę uiszczania lub ściągania należności – w przypadku badanych, od których uzyskano całość należności, według miesięcznego dochodu, przedstawiono w tabeli 34.

Tabela 34. Struktura uiszczania lub ściągania należności, według miesięcznego dochodu – ci, którzy spłacili całość należności

<i>Miesięczny dochód „netto” (w złotych)</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
nie osiąga żadnego dochodu	62	23,2
do 500	26	9,7
pow. 500 do 1000	47	17,6
pow. 1000 do 1500	68	25,5
pow. 1500 do 2000	34	12,7
pow. 2000 do 2500	19	7,1
pow. 2500	11	4,1
<i>Ogółem</i>	<i>267</i>	<i>100</i>

Aż niemal jedna trzecia osób, które wpłaciły całość należności, bądź nie osiąga żadnego dochodu, bądź zarabia miesięcznie do 500 zł. Niemal 18% tych badanych

osiąga dochód do zaledwie 1 000 zł miesięcznie. Razem – dochody od zera do tysiąca złotych, czyli bardzo niskie – osiąga aż ponad połowa z nich.

Powyżej 2 500 zł miesięcznie zarabiałoby nieco ponad 4% badanych.

Dochody średnie, od powyżej tysiąca do 2 500 złotych, osiągnęli pozostali badani – ponad 45%.

Strukturę uiszczania lub ściągania należności – w przypadku badanych, od których uzyskano część należności, według miesięcznego dochodu, przedstawiono w tabeli 35.

Tabela 35. Struktura uiszczania lub ściągania należności, według miesięcznego dochodu – ci, którzy spłacili część należności

<i>Miesięczny dochód „netto” (w złotych)</i>	<i>Liczba</i>	<i>Procent</i>
nie osiąga żadnego dochodu	14	24,6
do 500	6	10,5
pow. 500 do 1 000	13	22,8
pow. 1 000 do 1 500	11	19,3
pow. 1 500 do 2 000	9	15,8
pow. 2 000 do 2 500	4	7,0
pow. 2 500	0	0,0
Ogółem	57	100

Dochody najniższe (w tym zerowy) mają tu zatem nieco większy udział, jednak różnica jest minimalna. W tej grupie nie ma w ogóle osób zarabiających ponad 2 500 złotych.

Strukturę uiszczania lub ściągania należności – w przypadku badanych, od których nie uzyskano należności, według miesięcznego dochodu, przedstawiono w tabeli 36.

Tabela 36. Struktura uiszczania lub ściągania należności, według miesięcznego dochodu – ci, którzy nie spłacili należności

Miesięczny dochód „netto” (w złotych)	Liczba	Procent
nie osiąga żadnego dochodu	16	32,6
do 500	8	16,3
pow. 500 do 1 000	11	22,4
pow. 1 000 do 1 500	8	16,3
pow. 1 500 do 2 000	4	8,2
pow. 2 000 do 2 500	1	2,0
pow. 2 500	1	2,0
Ogółem	49	100

Dochody najniższe (w tym zerowy) to już niemal 49%, a zatem ich udział jest wyraźnie większy. Z drugiej strony, w tej grupie znalazła się jedna osoba dość zamożna (2,0%).

Można zatem stwierdzić, że odpowiednio w grupach badanych, którzy uiścili całą należność, jej część i nic, wzrastają, w takiej właśnie kolejności, udziały dochodów niższych, maleją zaś wyższych.

Podsumowując, w grupach, na które podzielono badanych, wraz z przechodzeniem od grupy tych sprawców, którzy uiścili całość należności, poprzez tych, którzy uiścili część, a wreszcie tych, od których nie uzyskano niczego, maleje zamożność mierzona zarówno majątkiem, jak i dochodami.

Czy zatem można zaryzykować przypuszczenie, że wywiązywanie się z finansowych obowiązków nałożonych wyrokiem zależy od stopnia zamożności? Częściowo zapewne tak, choć z pewnością mogą tu wchodzić w grę także inne czynniki.

Należy przy tym zauważyć, że w zakresie, w jakim wywiązywanie się z takich obowiązków zależy – być może - od stopnia zamożności, nie jest właściwie możliwe przeciwdziałanie brakowi ściągania należności poprzez lepsze dostosowanie wysokości grzywien (stawek dziennych) do możliwości finansowych sprawców.

Stawki te są już bowiem i tak – w przeważającej liczbie przypadków - bardzo niskie. A jednocześnie istnieje znaczna grupa osób, które nie posiadają żadnego majątku i nie osiągają żadnego dochodu (również majątek i dochód tylko znikomy). Gdyby uwzględnić status majątkowy tych osób, nie dałoby się ich zatem w ogóle ukarać grzywną, do której dochodzą też przecież na ogół inne należności.

III. WNIOSKI

Warto w tym miejscu przypomnieć, że niemal 60% badanych uiściło należności na wezwanie, a co do 10% zostały one – w ten albo inny sposób – wyegzekwowane. Tym samym, w wypadku około 70% badanych wszystkie należne od nich kwoty wpłynęły do kas sądów. Od niecałych 14% badanych uzyskano część należności, a tylko od ponad 12% nie uzyskano nic. Wydaje się, że taka proporcja (przy uwzględnieniu „odpracowywania” należności, czy kar zastępczych i innych konsekwencji niezapłacenia) jest naturalna i prawidłowa.

Badani osiągają najczęściej niskie dochody (bądź nie osiągają ich wcale). Również najczęściej nie mają żadnego majątku albo ich majątek jest bardzo skromny. Z drugiej strony, zasądzone kwoty też nie są znaczne.

Zabezpieczenie majątkowe jest stosowane rzadko i zawsze w małej wysokości, nie ma więc istotnego wpływu na ogół egzekwowanych należności. Najwięcej badanych po prostu uiszcza należność na wezwanie, co – oczywiście – należy ocenić pozytywnie. Egzekucja komornicza również nie ma zasadniczego znaczenia, najczęściej kończy się umorzeniem. Jeśli już, to istotny jest sam fakt jej prowadzenia, gdyż dla stosunkowo wielu badanych jest to bodźcem do uiszczenia w jej trakcie należności. Dość skuteczne są natomiast „zagrożenia” – zwłaszcza wykonaniem kary zastępczej pozbawienia wolności. Wobec tych osób, które chcą uregulować należność, bardzo istotne jest natomiast rozkładanie jej na raty, co wynika w oczywisty sposób ze znikomości tak dochodów, jak i majątku większości z nich.

Należne kwoty są niekiedy egzekwowane długo (nawet latami) albo dość długo, co jednak częściowo wynika z rozkładania ich na raty.

Warto dodać, że wraz z przechodzeniem od grupy tych sprawców, którzy uiścili całość należności do tych, którzy uiścili część, a wreszcie tych, od których nie uzyskano niczego, maleje zamożność mierzona majątkiem i dochodami, czego się zresztą można było spodziewać.

Wywiązywanie się z finansowych obowiązków nałożonych wyrokiem zależy więc, przynajmniej częściowo, od stopnia zamożności, choć z pewnością nie tylko.

Należy przy tym zauważyć, że w zakresie, w jakim wywiązywanie się z takich obowiązków zależy – być może - od stopnia zamożności, nie jest właściwie możliwe sprzyjanie spłaceniom poprzez lepsze dostosowanie wysokości grzywien (stawek dziennych) do możliwości skazanych na tę karę. Stawki te są już bowiem i tak – w przeważającej liczbie przypadków - bardzo niskie, często jest to stawka najniższa. A jednocześnie istnieje duża grupa osób, które nie posiadają żadnego majątku i nie osiągają żadnego dochodu (również majątek i dochód tylko znikomy). Gdyby uwzględnić status majątkowy tych badanych, nie dałoby się ich zatem w ogóle ukarać grzywną, do której dochodzą też przecież na ogół inne należności.

Warto przy okazji zauważyć, że sądy nie zwracają na ogół uwagi na pewien, dość ważny, aspekt egzekwowania należnych sum. Wielokrotnie mianowicie skazani nieuiszczający należności uzyskują w toku postępowania wykonawczego korzyść, jakiej nie odnoszą ci wywiązujący się z tego obowiązku dobrowolnie po wezwaniu. W sytuacjach zamiany grzywny na pracę społecznie użyteczną regułą jest bowiem umarzanie nieuiszczonych kosztów i opłat. Jest to swoisty „bonus” uzyskiwany przez opornych, którego często nie można wytłumaczyć i który niewątpliwie nie wzmacnia poczucia sprawiedliwości orzeczeń i poszanowania prawa, sprzyja postawom nieuczciwym. Zachodzi zatem potrzeba uwzględnienia tego aspektu umarzania należności sądowych w orzecznictwie sądów penitencjarnych

Warto też dodać, że co do świadczenia pieniężnego, przepisy wymagają uzupełnienia poprzez wskazanie, czy cel jego orzekania może być inny niż przewidziany w art. 43a k.k., a także czy określone w nim granice dolne i górna mają zastosowanie we wszystkich wypadkach stosowania tego środka.

Nie jest też do końca jasne, czy odejście od możliwości odraczenia kary grzywny było rozwiązaniem w pełni przemyślanym. Niewątpliwie taki brak zubaża instrumentarium sądu penitencjarnego, co niekiedy nie jest właściwe. Byłoby to bowiem rozwiązanie alternatywne w stosunku do rozkładania grzywny na raty, a także – zwłaszcza - do jej umarzania.

Najistotniejsze jest jednak to, że przy praktyce wymierzania grzywien polegającej najwyraźniej na dostosowaniu wysokości stawki dziennej do skromnych na ogół zarobków i sytuacji materialnej skazanych, instrumentarium sądu i cały system egzekwowania należności jest w zasadzie wystarczająco skuteczny. Gdyby jednak

kary majątkowe miały dominować, zastępując między innymi w szerokim zakresie karę pozbawienia wolności wymierzaną w zawieszeniu, musiałyby być wyższe, co z pewnością wpłynęłoby ujemnie na ich ściągalność (bariera zarobków i sytuacji materialnej).

ZAŁĄCZNIK 1 - PRZYKŁADY SPRAW

Odwlekanie spłacania należności

W toku badania natknięto się na wiele przykładów odwlekania przez skazanych uiszczenia należności pieniężnych, co w wielu wypadkach prowadziło do umorzenia części należności. Jak wykazało badanie, sądy nie zawsze w należyтым stopniu przeciwdziałają środkami prawnymi takim zachowaniom.

1. W sprawie Sądu Rejonowego w K. (IIK 51/12) sprawcy czynu z art. 284 § 2 k.k. obok kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania wymierzono 50 stawek dziennych grzywny po 20 zł oraz orzeczono koszty i opłaty w kwocie 190 zł. Zarządzenie wykonania wyroku zaczęto realizować po 5 dniach. Wezwany do zapłaty skazany należności tych nie uiszczył. Wdrożono postępowanie egzekucyjne, które jednak nie przyniosło żadnych rezultatów i zostało umorzone. Grzywnę zamieniono zatem w całości na pracę społecznie użyteczną, umarzając jednocześnie koszty i opłatę w kwocie 190 zł. Skazany pracy nie podjął. W tej sytuacji grzywnę zamieniono na zastępczą karę pozbawienia wolności. Skazany zaskarżył orzeczenie o zamianie, a po jego utrzymaniu w mocy uiszczył grzywnę. W porównaniu ze skazanymi uiszczającymi należności po wezwaniu uzyskał korzyść w postaci umorzenia kosztów i opłaty.
2. Lekceważenie orzeczenia sądu i odwlekanie wykonania obowiązku zapłaty należności było widoczne w sprawie IIK 272/12 Sądu Rejonowego w T. Skazany za czyn z art. 13 § 1 kk w zw. z art. 278 § 1 k.k. na 20 stawek grzywny po 10 zł (obok kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania) został zwolniony z opłat i kosztów postępowania. Zarządzenie wykonania wyroku wydano 7.05.12. Grzywny na wezwanie skazany nie uiszczył. Egzekucja okazała się bezskuteczna z powodu braku jakichkolwiek środków, z których mogłaby być realizowana i postępowanie egzekucyjne zostało umorzone. Zamieniono grzywnę na pracę społecznie użyteczną, do której skazany nie przystąpił. W dniu 12. 02. 2014 r. – tj. po około roku i dziewięciu miesiącach od wydania zarządzenia o wykonaniu wyroku - odbyło się posiedzenie w sprawie zamiany grzywny na karę

- zastępczą pozbawienia wolności, na które konkubina skazanego przyniosła dowód wpłaty kwoty 200 zł. Postępowanie w przedmiocie zamiany umorzono.
3. Bezrobotny, nie mający żadnego dochodu i majątku, został w sprawie IIK 1538/11 Sądu Rejonowego w T. skazany za czyn z art. 158 § 1 k.k. na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Ponadto sąd wymierzył mu grzywnę w wysokości 40 stawek po 20 zł oraz nakazał uiszczenie opłaty i obciążył kosztami postępowania w łącznej kwocie 1 270 zł. Egzekucja tych należności okazała się bezskuteczna. Po umorzeniu postępowania egzekucyjnego zamieniono grzywnę na pracę społecznie użyteczną, do której skazany nie przystąpił i grzywnę zamieniono na karę zastępczą. Aktualnie czeka ona na wykonanie, ponieważ skazany odbywa do 2017 roku inne kary pozbawienia wolności. Koszty i opłatę umorzono podczas zamiany grzywny na pracę społecznie użyteczną.
 4. Odwlekanie płatności w maksymalnym zakresie wystąpiło też w sprawie IIIK 68/12 Sądu Rejonowego P-NM. Skazanemu za czyn z art. 58 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii wymierzono 2 100 zł grzywny (70x30 zł) zwalniając go od uiszczenia opłaty i kosztów postępowania. Zarządzenie wykonania wyroku wydano 27.03.12. Wezwany do zapłaty uiszczył jedynie równowartość jednej stawki dziennej i zaprzestał płacenia. Egzekucja należności okazała się bezskuteczna i postępowanie umorzono. Skazany nie wykonał pracy społecznie użytecznej na jaką zamieniono nieuiszczoną grzywnę. Z tego powodu sąd zamienił pozostałe 69 stawek dziennych grzywny na 34 dni zastępczej kary pozbawienia wolności. Wezwany do odbycia kary zastępczej, w dniu jej rozpoczęcia czyli 4 grudnia 2014 r. - tj. dwa lata i 9 miesięcy od zarządzenia wykonania wyroku - wpłacił całą pozostałą kwotę 2 070 zł.
 5. Podobny przebieg miało ściąganie należności w innej sprawie tego samego Sądu Rejonowego (IIIK 69/12), w której sprawcy oszustwa wymierzono obok kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania karę grzywny w kwocie 2 000zł (5x40 zł) oraz zasądzone koszty i opłatę w kwocie łącznej 744,75 zł. Wezwany do zapłaty należności skazany złożył wniosek o ich rozłożenie na raty, do czego sąd się przychylił, ale następnie nie uiszczył żadnej. Egzekucja okazała się bezskuteczna. W postępowaniu przygotowawczym skazany deklarował, że jest przedsiębiorcą z dochodem

miesięcznym w kwocie 3 000 zł i nie posiada majątku. Ponieważ nie wyraził gotowości do odbycia ewentualnej pracy społecznie użytecznej, karę grzywny zamieniono na zastępczą karę pozbawienia wolności, a koszty i opłaty umorzono. Przed osadzeniem, po 2 latach i 3 miesiącach od zarządzenia wykonania wyroku, uiścił pełną kwotę grzywny. Opieszałość w płaceniu należności przyniosła mu korzyść w kwocie 744,75 zł.

6. W sprawie IIK 354/12 Sądu Rejonowego w T. wymierzoną skazanemu grzywnę w wysokości 80 stawek po 10 zł uznano za uiszczoną w całości po zaliczeniu tymczasowego aresztowania. Natomiast opłata i koszty w łącznej kwocie 610 zł, których nie uiścił, zostały umorzono po bezskutecznej egzekucji.
7. Sąd Rejonowy w T. skazał oskarżonego o przestępstwo z art. 197 § 2 k.k. na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania oraz na grzywnę w wysokości 20 stawek po 20 zł, a także zasądził od niego opłatę i koszty postępowania w łącznej kwocie 3 144 zł. Skazany nie zapłacił tych należności. Egzekucji nie wdrożono. Zamieniono natomiast grzywnę na pracę społecznie użyteczną, Koszty i opłatę w kwocie 3 144 zł umorzono. Skazany odpracował w części orzeczoną pracę społecznie użyteczną a za nieodpracowaną grzywnę w wysokości 4 stawek dziennych orzeczono zastępczą karę pozbawienia wolności. Nie może ulegać wątpliwości, że brak egzekucji, której perspektywy były wprawdzie wątpliwe (brak wynagrodzenia i majątku) stanowił oczywistą korzyść dla skazanego.

Omyłki i nieprawidłowości w wykonywaniu wyroków

1. W sprawie IIK 903/12 Sądu Rejonowego w K. na skazanym ciążyły należności w wysokości 280 zł kosztów i opłat oraz grzywny w postaci 100 stawek po 15 zł, pomniejszonej o dwie stawki z tytułu zaliczenia jednego dnia zatrzymania. W zarządzeniu wykonania wyroku tego zaliczenia nie uwzględniono i wezwano skazanego do uiszczenia kwoty 1 780 zł, co uczynił.
2. Na podobną omyłkę natknięto się w sprawie IIIK 630/12 Sądu Rejonowego L-Z. Nałożył się na nią jeszcze błąd rachunkowy w karcie dłużnika. Podobne błędy rachunkowe stwierdzono również w karcie dłużnika w sprawie IIK

- 598/12 Sądu Rejonowego w W.Ś. - należność w postaci kosztów i opłaty w kwocie 530 zł (190+340) określono jako 430 zł i taką kwotę skazany uiścił.
3. Niedokładności w dokumentacji, a konkretniej w prowadzeniu karty dłużnika dostrzeżono także w sprawie IIK 196/12 Sądu Rejonowego w T. Nie uwzględniono w niej uiszczenia przez skazanego części grzywny (140 zł). Cała grzywna w kwocie 300 zł została odpisana. Karę tę zamieniono wprawdzie w całości na pracę społecznie użyteczną w rozmiarze 60 godzin, jednak skazany odpracował tylko 42 godziny, a 140 zł z należnej grzywny uiścił.
 4. W sprawie IIIK 1690/11 Sądu Rejonowego L-Z. z niezrozumiałych powodów umorzono pozostałą po uzyskaniu 200 zł z tytułu poręczenia kwotę (również) 200 zł. Egzekucji nie wdrożono. Skazany deklarował posiadanie majątku w postaci współwłasności nieruchomości i samochodu volkswagen sharan. Deklarował też miesięczny dochód w kwocie 1 000 zł. Akta nie zawierają żadnego wniosku lub innego dokumentu stanowiącego podstawę tego umorzenia.
 5. Trudno zrozumieć postępowanie związane ze ściąganiem należności od skazanego w sprawie IIK 92/12 Sądu Rejonowego w W.Ś. i wcześniejsze błędy policji w ustalaniu jego sytuacji, w tym majątkowej. Skazany za czyn z art. 178a § 1 k.k., w protokole przesłuchania podejrzanego wskazał, że od 7 lat pracuje we Włoszech i jego miesięczny dochód wynosi równowartość 4 000 zł. Wskazał też adres dla doręczeń w kraju. Z akt postępowania wynikają informacje pozwalające ustalić samochód, którym poruszał się w chwili przestępstwa. Nie ustalono natomiast adresu we Włoszech i jakiegokolwiek dokumentu tożsamości. Wymierzając karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, sąd orzekł grzywnę w wysokości 200 stawek po 30 zł i zaliczył na jej poczet cztery stawki za dwa dni zatrzymania. Do wyegzekwowania pozostała zatem kwota 2 880 zł, ponieważ sąd jednocześnie zwolnił skazanego od opłat i ponoszenia kosztów postępowania. Zarządzenie o wykonaniu wyroku wydano w dniu 23.05.2012. W czasie badania akt (październik 2015) postępowanie wykonawcze nie było zamknięte. Grzywnę zamieniono na pracę społecznie użyteczną, ponieważ wezwany do zapłaty jej nie uiścił, a egzekucja nie przyniosła żadnego rezultatu. Komornik nie dotarł do kuzyna, którego samochodem jechał

skazany i którego wskazał jako adres dla doręczeń. Z niezrozumiałych powodów nie zaliczono na poczet grzywny kwoty 800 zł, przyjętej tytułem poręczenia, która w czasie badania pozostawała do dyspozycji sądu.

6. W sprawie IIK 1403/12 Sądu Rejonowego w T. skazanym za czyn z art. 11 § 1 k.k. w zw. z art. 297 § 1 k.k. był rencista (ur. w 1990 r.) o miesięcznym dochodzie 700 zł, posiadający samochód osobowy peugeot z 1999 r. Sąd wymierzył mu obok kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania grzywnę w wysokości 50 stawek po 10 zł oraz zasądził 370 zł tytułem opłaty i zwrotu kosztów postępowania. Cztery stawki grzywny zostały skazanemu zaliczone za dwa dni zatrzymania. Pozostała zatem do uiszczenia kwota 830 zł. Sąd dysponował kwotą 500 zł tytułem poręczenia, które wpłacił on w postępowaniu przygotowawczym. Z kwoty tej z niezrozumiałych powodów zaliczono tylko 460 zł na poczet grzywny, nie przeznaczając pozostałych 40 zł na poczet kosztów i opłaty. Komornik uzyskał kwotę 167,43 zł i ponad tę kwotę egzekucja była bezskuteczna. Pozostałą część opłat i kosztów (202,57zł) umorzono. Pozostałe z poręczenia 40 zł zwrócono skazanemu.

Wysokość stawek dziennych

W zbadanych sprawach, przyjmowano z reguły stawki dzienne grzywny w wysokości 10 złotych, rzadziej 20, a tylko wyjątkowo zdarzały się wyższe. Stawki w kwocie 50 złotych stwierdzono w dwóch sprawach Sądu Rejonowego w T. (IIK 248/12 i IIK 551/12). Wymierzone zostały w sprawach o przestępstwa z kodeksu karnego skarbowego, którego odmienność w zakresie wysokości stawek została przedstawiona na wstępie. Dotyczyły przestępstw wymienionych w art. 77 § 1 k.k.s. i art. 107 § 1 k.k.s. Pierwszy skazany deklarował, że pracuje dorywczo osiągając dochód 1 000 zł miesięcznie i nie posiada żadnego majątku, a drugi, że był do ujawnienia przestępstwa przedsiębiorcą z dochodem miesięcznym w kwocie 1 000 zł i także nie posiadał majątku. W żadnej z tych spraw nie uzyskano wpłat jakichkolwiek sum gotówką. Zostały zamienione na pracę społecznie użyteczną, a koszty i opłaty umorzono. Egzekucja należności sądowych

w żadnej z tych spraw nie została wdrożona, mimo braku okoliczności odróżniających je od innych, w których egzekucje zostały przeprowadzone.

Sprawa o najwyższym poziomie kwot należności

W sprawie Sądu Rejonowego w K.-K. sygn. akt II K 428/12, o czyn z art. 177 § 2 k.k., przeciwko oskarżonemu urodzonemu w 1987 r., pracującemu i osiągającemu zarobki w kwocie 5 000 zł miesięcznie, nie posiadającemu jednak żadnego majątku, sąd orzekający wymierzył 80 stawek dziennych grzywny, określając wysokość stawki na 50 zł. Z uwagi na liczne ekspertyzy, koszty postępowania były wysokie (najwyższe w badanej puli spraw) i wyniosły wraz z opłatą 7 555 zł i 44 gr. Łącznie z grzywną dało to kwotę 11 555 zł i 44 gr (także najwyższą w badanej puli spraw). W ciągu 11 miesięcy od wydania zarządzenia o wykonaniu wyroku całość należności została uregulowana. Kwota 7 000 zł została przelana na poczet grzywny, kosztów i opłaty z konta sum depozytowych, gdzie znalazła się z tytułu wpłaconego przez podejrzanego w toku postępowania przygotowawczego zabezpieczenia majątkowego. Pozostałą kwotę 4 555,44 zł skazany uiszczył w tym terminie, po rozłożeniu należności na raty.

ZAŁĄCZNIK 2 - Sprawozdanie z losowania próby

L.p.	Wyszczególnienie	Opis
1.	Operat losowania	Wykaz skazań prawomocnych na karę grzywny samoistnej oraz grzywny obok kary pozbawienia wolności w 2012 r.
2.	Jednostka losowania	Skazanie prawomocne
3.	Liczba sądów	321 sądów rejonowych. Nie wzięto pod uwagę sądów okręgowych z powodu małej liczby skazań na kary grzywny.
4.	Wielkość próby	Próbę stanowiło 10% sądów. Do próby włączono także sąd Lublin-Zachód mający w 2012 r .największą liczbę skazań na karę grzywny samoistnej i grzywny obok kary pozbawienia wolności. Ogółem do próby wylosowano 32 sądy.
5.	Zastosowany schemat losowania	<p>1) Sądy (311) podzielono na 5 warstw a kryterium podziału stanowiła liczba skazań prawomocnych. W podziale na warstwy nie uwzględniono sądów z bardzo małą liczbą skazań oraz z liczbą skazań powyżej 2 000. (10 sądów)</p> <p>I warstwa (1 - 300 skazań) 90 sądów (28,9% ogółu SR)</p> <p>II warstwa (od 301 do 600 skazań) 111 sądów (35,7,% ogółu SR)</p> <p>III warstwa (od 601 do 900 skazań) 53 sądy (17% ogółu SR)</p> <p>IV warstwa (od 901 do 1 200 skazań) 35 sądów (11,2% ogółu SR)</p> <p>V warstwa (1 200 – 2 000 skazań) 22 sądy 7,1% ogółu SR</p> <p>2) W losowaniu sądów zastosowano systematyczny schemat losowania</p> <p>3) Z każdego dobranego do próby sądu wylosowano do badania 2% próbę skazań na karę grzywny samoistnej lub karę grzywny obok kary pozbawienia wolności. Ogółem do badania wylosowano 405 skazań (z 31 sądów rejonowych).</p>
6.	Data losowania	30 lipca 2015 r.